

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra bohemistiky

Analýza časopisu Lumír v letech 1883 - 1893

Analysis of journal Lumír between the years 1883 and 1893

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Krajcová

Česká filologie – Německá filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vraiová, Ph.D.

Olomouc, 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....
Martina Krajcová

Děkuji Mgr. Janě Vraiové, Ph.D., za vedení práce, užitečné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala. Poděkování patří také mé rodině a mému příteli za jejich podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	5
1 Literární situace	7
2 Existence časopisu	9
2.1 Mikovcův Lumír 1851 – 1863	9
2.2 Obnovení časopisu.....	11
2.3 Sládkův Lumír	13
2.3.1 Almanach Ruch.....	13
2.3.2 Boje lumírovců.....	15
2.4 Dykův Lumír	18
3 Analýza období 1851 - 1888	20
3.1 F. B. Mikovec hlavním redaktorem.....	20
3.2 Emanuel Petřík a Jaroslav Martinec hlavními redaktory	24
3.3 Hlavní redaktor Svatopluk Čech	25
3.4 Hlavním redaktorem Josef Václav Sládek	25
4 Analýza období 1883 – 1893	31
4.1 Básně původní a Básně přeložené	31
4.2 Próza původní a přeložená	40
4.3 Ostatní rubriky.....	46
5 Období následující.....	49
Závěr.....	50
Anotace.....	52
Resumé.....	53
Seznam literatury.....	54

Úvod

Předkládaná práce se věnuje analýze časopisu *Lumír* v letech 1883 - 1893. Analyzovat budeme periodikum vycházející v období postupného nástupu moderny do literatury.

Práci jsme rozdělili do pěti hlavních kapitol, z nichž dvě jsou teoretické a zbylé tři budou věnovány samotné analýze. V teoretické části se nejdříve krátce seznámíme s některými okolnostmi vzniku analyzovaného periodika a uvedeme si také některé jeho předchůdce a současníky. V první kapitole bude též nastíněn základní dobový kontext existence *Lumíra*.

V kapitole následující se zaměříme na jednotlivá období, která si stanovíme podle hlavních redaktorů, kteří časopis redigovali. Každý z nich časopis určitým způsobem ovlivnil, a proto si přiblížíme jejich osobitý přístup k obsahu *Lumíra* a jeho vydávání. Začneme zakladatelem F. B. Mikovcem, který stanovil určitou normu, podle níž se řídili také další hlavní redaktoři. Největší pozornost bude dále věnována Josefu Václavovi Sládkovi a jeho vedení *Lumíra*. Kapitulu zakončíme exkurzem do období vedení časopisu Viktorem Dykem.

Seznámíme se také s ostatními autory, kteří v periodiku publikovali a tím se na jeho charakteru podíleli. Zajímat nás bude mimo jiné také literární a společenská situace provázející existenci časopisu. Krátce se zaměříme na *Almanach Ruch*, který úzce souvisí s autory přispívajícími do *Lumíru*. Exkurz uděláme také do období bojů *lumírovců* s jejich odpůrci a literáty, kteří s jejich pohledem na literaturu a umění nesympatizovali. Uvedeme si důvody, kvůli kterým se k *lumírovcům* jejich odpůrci stavěli odmítavě a důsledky, které tyto nesváry měly.

Praktickou část naší práce začneme kratší analýzou časopisu, a to konkrétně období mezi lety 1851 - 1882. Jedná se tedy o období předcházejícímu tomu námi zadanému. Pokusíme se zachytit dobový charakter *Lumíra*, jeho přizpůsobení se dobové poptávce. Tato analýza nám pomůže lépe postihnout charakterovou proměnu časopisu a díky seznámení se s obsahem *Lumíra* před námi zvoleným obdobím by měly být tendence nové generace autorů lépe rozpoznatelné.

Analýza *Lumíra* v letech 1851 - 1882 by nám měla připravit základní půdu pro stěžejní analýzu této práce. Nejvíce pozornosti budeme věnovat poezii a próze, a to jak původní, tak také překladové. Menší pozornost potom budeme věnovat ostatním rubrikám, ve kterých se objevovaly různé studie a články. Podstatné pro nás bude vše

nové, co se v analyzované tvorbě projeví. S tím jsou spojeni samozřejmě nově publikující autoři, jejichž tvorba bude tyto prvky vykazovat. V páté kapitole se již jen krátce zaměříme na období, které následovalo námi analyzovanému.

V periodiku stále publikovali autoři starší generace jako například Jaroslav Vrchlický či Josef Václav Sládek. Tvorba v *Lumíru* publikovaná by nám tedy měla nejen nastínit proměnu jeho charakteru zásluhou především nově nastupující generace, ale měla by také poukázat na možnost koexistence těchto v podstatě protichůdných generací. Cílem práce je tedy postihnoutí postupné proměny literárního života, která se odrazila také na charakteru časopisu *Lumír*, na jehož analýze se tuto proměnu pokusíme zachytit a prokázat.

1 Literární situace

V první kapitole si přiblížíme dobový kontext, v němž analyzované periodikum vycházelo, a dále také některé časopisecké předchůdce a současníky *Lumíra*. Zaměříme se nyní krátce na tisk vydávaný před *Lumírem*. Žurnalistika v 18. a 19. století zahájila „novou epochu masové komunikace.“¹ Ve třicátých letech vycházely především zábavníky jako *Jindy a nyní*, *Rozličnosti Pražských novin* a *Večerní vyražení*.² Lenka Kusáková ve své knize *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk* uvádí: „(...) vlastenecká inteligence usilovala o vlastní periodikum, které by reprezentovalo českou národní literaturu a myšlení o literatuře, již od sklonku 18. století.“³ Díky tomuto úsilí vznikly časopisy *Hlasatel český* a *Prvotiny pěkných umění*, a později také *Časopis českého muzea*. Roku 1833 došlo také k proměně titulu časopisu *Jindy a nyní* na *Květy české*, později *Květy*.⁴ Na počátku 40. let začal vycházet časopis *Vlastimil*, který můžeme označit jako „literární a vzdělávací revue.“⁵ Od roku 1846 se je začaly objevovat v časopisech články také o literatuře. Konkrétně to bylo v časopise *Poutník* a beletristický obsah publikoval také časopis *Kalendář*.⁶ Samozřejmě existoval rovněž tisk regionální.

Pro naši analýzu je stěžejní především charakteristika druhé poloviny devatenáctého století, na jejímž počátku začal vycházet první beletristický časopis *Lumír*, a to konkrétně v roce 1851.⁷ V daném časovém úseku zaznamenáváme mnoho nových literárních směrů a zvyšoval se zájem čtenářského publika nejen o četbu, ale také o vzdělání.⁸ Lidé se chtěli především dozvědět něco nového. Literatura se stala nástrojem ke společenskému pokroku a rozvíjení národního života⁹.

¹ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 19.

² KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Vyd. 1. Praha : Academia, 2012. 567 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2034-5, s. 24.

³ Tamtéž, s. 27.

⁴ Tamtéž, s. 31.

⁵ Tamtéž, s. 47.

⁶ Tamtéž, s. 53, 55.

⁷ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1234.

⁸ POHORSKÝ, Miloš. *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 10.

⁹ Tamtéž, s. 7.

Padesátá léta devatenáctého století přinesla zmrazení české publicistiky i kulturního života.¹⁰ Vedle oficiálních *Pražských novin* existoval za *Bachova absolutismu* pouze jediný beletristický časopis, a to právě *Lumír*.¹¹ V této době vyšel roku 1858 *Almanach Máj*, ve kterém se někteří čeští autoři přihlásili k odkazu K. H. Máchy.¹² Mezi ně patřili Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Josef Barák, Adolf Heyduk či Rudolf Mayer.

Postupné politické uvolnění umožnilo i jiným redaktorům vydávat své časopisy. Nejdříve došlo vlivem zrušení cenzury k nárůstu politického tisku, často se jimi stávaly z periodik zábavných, vznikl také nový typ časopisů a to časopis satirický.¹³ Obsah periodik se obecně proměnil, situace se dotkla také venkovských deníků. Příspěvky byly především vlasteneckého rázu. Obecně přinesla druhá polovina devatenáctého století rozmach českého časopisectva.¹⁴ K *Lumíru* se tedy postupně přidala i jiná periodika, které si našla ve společnosti své čtenáře. Především od sedmdesátých let devatenáctého století docházelo k rozvoji tisku.¹⁵ Zájmem čtenářů se stávaly například humoristické časopisy jako *Paleček*, *Švanda dudák* nebo jiné zábavné týdeníky, mezi které můžeme řadit *Květy*, *Světobzor*, *Zlatou Prahu* a *Ruch*.¹⁶ Beletrie tvořila také značnou část časopisu *Osvěta*.¹⁷ V letech osmdesátých se do popředí dostaly časopisy odborné, vědecké a literárněkritické a jeden z hlavních žánrů uplatňujícím se v tisku je fejeton či črta.¹⁸ Časopis *Lumír* měl na literárním poli významné místo od svého vzniku a mnohým literátům vytvářel půdu pro jejich další působení.

¹⁰ KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Vyd. 1. Praha : Academia, 2012. 567 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2034-5, s. 137.

¹¹ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1234.

¹² Lehár, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 262.

¹³ KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Vyd. 1. Praha : Academia, 2012. 567 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2034-5, s. 65, 66, 67.

¹⁴ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. ISBN 978-808-6078-717, s. 163.

¹⁵ POHORSKÝ, M.: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN

¹⁶ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. ISBN 978-808-6078-717, s. 163.

¹⁷ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN, s. 204.

¹⁸ Tamtéž.

2 Existence časopisu

V této kapitole si přiblížíme nejdůležitější etapy ve vývoji časopisu *Lumír*. Zaměříme se na jeho vznik, vedení redakce Ferdinandem Břetislavem Mikovcem, Josefem Václavem Sládkem a Viktorem Dykem. Existenci týdeníku datujeme s určitými prodlevami od roku 1851 až do roku 1940. Na jeho vydávání se podílelo několik literárních osobností a v čele hlavního redaktora se objevili literáti, z nichž měl každý svůj osobitý přístup k vedení tohoto periodika.

Objasněme si napřed, proč nese periodikum název *Lumír*. Jméno vybral Ferdinand Břetislav Mikovec, zakladatel analyzovaného týdeníku.¹⁹ *Lumír* je jméno se slovanským původem, což nám dokazuje autorovu „silnou sebestylizaci do podoby tohoto mýtického bájného pěvce Slovanů.“²⁰

2.1 Mikovcův Lumír 1851 – 1863

Zaměření časopisu můžeme klasifikovat dle působení hlavních redaktorů, kteří se na tomto postu vystřídali. Je důležité si uvědomit, že periodikum bylo opravdu jediné, které za *Bachova absolutismu* vycházelo a bylo tedy jedinečným zdrojem informací nejen o literatuře, ale také kultuře a vytvářelo půdu pro nástup generace májovců.²¹

Roku 1851 dostal Ferdinand Břetislav Mikovec povolení k vydávání beletristického časopisu *Lumír*.²² F. B. Mikovec byl především kritik české divadelní produkce, starožitník, zajímal se o historii a archeologii, miloval umění nejmodernějšího divadla.²³ Jak jsme již zmínili, *Lumír* musel ve své době bojovat s cenzurou. Vedle toho musel ale zároveň vyhovět poptávce čtenářů.²⁴ Ovlivnění politickou situací můžeme doložit např. nekrology, které se v týdeníku objevovaly.

¹⁹ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN, s. 204.*

²⁰ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. *Ferdinand Břetislav Mikovec - Pražská Thálie kolem 1850: česká literatura devatenáctého století. Vyd. 1. Překlad Veronika Dudková. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2010, 587 s. České divadlo, sv. 6. ISBN 978-807-0082-478, s. 31.*

²¹ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1234.*

²² Tamtéž.

²³ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. *Ferdinand Břetislav Mikovec - Pražská Thálie kolem 1850: česká literatura devatenáctého století. Vyd. 1. Překlad Veronika Dudková. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2010, 587 s. České divadlo, sv. 6. ISBN 978-807-0082-478*

²⁴ Tamtéž.

Zatímco o některých pro čtenáře méně známých osobnostech mohli lidé číst nekrolog poměrně rozsáhlý, co se týče literáta Karla Havlíčka Borovského, najdeme zde v podstatě jen zmínku o jeho úmrtí a pohřbu.²⁵ Hlavní redaktor chtěl čtenářům zprostředkovat co největší počet informací a vědomostí, kterými disponoval. Touto snahou na něj navazovali také další jeho nástupci a pokračovatelé.

Obsah periodika byl samozřejmě do jisté míry ovlivněn redaktorovým osobním zájmem. Nad literárněkritickými statěmi v *Lumíru* převládala literární historie, i když i kritika zde měla své zastoupení. Objevovaly se zde především divadelní kritiky, které psal sám Mikovec, což je vzhledem k jeho zájmu o literaturu a umění logické.

Existuje mnoho teorií, proč právě F. B. Mikovec dostal povolení k vydávání svého týdeníku, ovšem ve všech případech se jedná pouze o domněnky. Ať už do této věci zasahovala politika nebo dobré styky s lidmi na správném místě či ne, vycházel časopis v době plné strachu a politické perzekuce, a proto i *Lumír* vykazoval jistou opatrnost, co se jeho obsahu týče.²⁶ V roce 1855 bylo jeho vydávání na šest týdnů pozastaveno, protože „si redaktor dovolil otisknout první část překladu článku *Dějiny české a český dějepisec František Palacký* francouzského historika a pozdějšího politika Saint-Reného Taillandiera.²⁷ Po pěti týdnech mohl být ovšem časopis opět vydáván.²⁸

Z předešlých informací plyne, že byl *Lumír* ve své době v podstatě zjevením. Nabízel lidem zábavu i možnost vzdělávat se. Objevovaly se zde např. články historické, kulturní i literárněvědné, kterými přispívali např. Karel Jaromír Erben, Josef A. Gabriel či František Palacký. Ambicí *Lumíra* pod Mikovcovým vedením byl také vhled do aktuálního evropského dění, proto zde nacházíme mnoho překladů.²⁹ Zároveň se časopis vyhýbal tématům jako aktuální politika či situace v monarchii, zaznamenáváme také absenci vlasteneckých projevů.³⁰

Týdeník samozřejmě přitahoval pozornost mnoha spisovatelů ať už začínajících či již publikujících. Kdo psal do *Lumíra*, byl viděn a hlavně čten. Časopis sloužil novým

²⁵ PEŠAT, Zdeněk. *Místo Sládkova Lumíru v rozvoji české literatury i ve sporech devadesátých let*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/1988/PCMK/11.pdf>

²⁶ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN, str. 19.

²⁷ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. *Ferdinand Břetislav Mikovec - Pražská Thálie kolem 1850: česká literatura devatenáctého století*. Vyd. 1. Překlad Veronika Dudková. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2010, 587 s. České divadlo, sv. 6. ISBN 978-807-0082-478, s. 32.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1234.

³⁰ PEŠAT, Zdeněk. *Místo Sládkova Lumíru v rozvoji české literatury i ve sporech devadesátých let*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/1988/PCMK/11.pdf>

začínajícím literátům a mohl je uvést do literárního a čtenářského světa.³¹ *Lumír* také vytvářel podmínky pro nově nastupující májovskou generaci. Také autoři, kteří se vraceli z vězení, se okamžitě podíleli na jeho obsahu. Byl to například Karel Sabina, který zde publikoval pod pseudonymem Norbert Bergenthall. Poprvé zde publikovali Jan Neruda, Vítězslav Hálek či Jiří Mayer.³² Své básně tu otiskovali tedy i literáti, kteří vydali roku 1858 *Almanach Máj*. Ti později založili vlastní časopis, neboť jim charakter *Lumíra* nevyhovoval.³³ Můžeme také mluvit o tomto periodiku jako o časopise, do něhož přispívaly tři generace spisovatelů.³⁴ Už to vypovídá o výjimečnosti tohoto týdeníku. Jakub Malý se o *Lumíru* vyjadřuje jako o časopise, který „vstoupil do prázdna, a čtvrtek, kdy *Lumír* vycházel, byl svátkem.“³⁵

První etapu *Lumíra* ukončila Mikovcova smrt. Ferdinand Břetislav Mikovec zemřel ve svých pětatřiceti letech v roce 1862.³⁶ Další tři roky nebyl časopis vydáván.

V šedesátých letech se situace ve společnosti začala proměňovat. Mezi nejvýznamnější události těchto let řadíme bezpochyby pohřeb Karla Havlíčka Borovského, který se uskutečnil roku 1865. Právě tato událost dala podnět k demonstraci.³⁷ *Bachův absolutismus* se začal pomalu ale jistě rozpadat a roku 1860 došlo k obnovení konstituce.³⁸ Tato skutečnost se stala mimo jiné také důvodem pro vznik mnoha nových periodik a novin. Literatura ve společnosti začala mít nové postavení.

2.2 Obnovení časopisu

Roku 1865 zaznamenáváme navázání na tradici Mikovcova *Lumíra*, která ovšem trvala pouze jediný rok. Především hospodářská krize periodika, které bylo v té době vydáváno E. Petříkem a F. Valečkou, byla příčinou jeho konce.³⁹ K opětovnému obnovení periodika došlo až roku 1873. Od tohoto roku datujeme nejdelší dobu vydávání tohoto

³¹ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1237.

³² POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN, s. 205.

³³ Tamtéž.

³⁴ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. *Ferdinand Břetislav Mikovec - Pražská Thálie kolem 1850: česká literatura devatenáctého století*. Vyd. 1. Překlad Veronika Dudková. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2010, 587 s. České divadlo, sv. 6. ISBN 978-807-0082-478, s. 34.

³⁵ Tamtéž, s. 35.

³⁶ Tamtéž, s. 1.

³⁷ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 20.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

časopisu, přičemž časopis původně obnovili Vítězslav Hálek a Jan Neruda⁴⁰. Ti založili tento časopis místo tehdy vycházejících *Květu*.⁴¹ Chtěli navázat na tradici *Lumíra* dříve vycházejícího, i když se jejich vedení *Lumíra* začalo odlišovat od představy, kterou preferoval F. B. Mikovec.⁴² Neruda chtěl čtenářům předat především takové informace, které by pro ně byly opravdu nové. Takové skutečnosti, které se čtenáři mohou dočíst opravdu jen v *Lumíru*. Neruda chtěl navíc časopis především beletrizovat.⁴³

V případě Nerudově a Hálkově mluvíme o tzv. programu kosmopolitním, kdy se chtěl Neruda vyrovnat českou literaturou literatuře světové.⁴⁴ „Znovuvzkříšení“ Mikovcova *Lumíra* se ovšem ne vždy setkalo s úplným pochopením. Připomeňme si například slova Arneho Nováka: „Podivnou Působností retardující tradice dostává list, jehož programem zřejmě bylo vytvořit umělecký typ nového kosmopolitního Čecha proti starému, otřelému historizujícímu typu slavjanofilského vlastence, silně historizující a mytologizující jméno *Lumír*, ne tak dědictvím po onem ossianovském pěvci rukopisném z čarodějné kuchyně Českého muzea, nýbrž spíše vzpomínkou na Mikovcův týdeník, vyplňující trudná a šedivá padesátá léta a skomírající v prvních rocích šedesátých.“⁴⁵ Novák potom v článku i nadále hovoří o této „retardující tradici“, jak ji sám nazývá. Stejný nebo podobný názor zastávali i někteří další literáti.

Hlavními redaktory se roku 1875 stali Svatopluk Čech a Otokar Hostinský a vydavateli Josef Václav Sládek a Servác Heller.⁴⁶ Redaktoři a vydavatelé časopisu se také museli potýkat s problémy, a to především v době bojů mezi mladočechy a staročechy. Také z tohoto důvodu došlo během následujících několika let ve vedení periodika k několika změnám. Na konci sedmdesátých let v roce 1877 se vedení ujal Josef Václav Sládek, který funkci hlavního redaktora vykonával až do roku 1898. Sám Sládek po letech objasnil, proč se zrovna on stal hlavním redaktorem. Uvedl, že v sobě

⁴⁰ Opelík, Jiří, ed. et al. Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, str. 1241.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40, s. 13.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž, s. 49.

⁴⁵ PEŠAT, Zdeněk. *Místo Sládkova Lumíru v rozvoji české literatury i ve sporech devadesátých let*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/1988/PCMK/11.pdf>

⁴⁶ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40, s. 14.

cítil „potřebu redigovati nějaký beletristický list.“⁴⁷ Předtím totiž absolvoval pobyt v Americe, ve kterém se pokusil vést nakladatelství jednoho časopisu.⁴⁸

2.3 Sládkův Lumír

Josef Václav Sládek byl osobností v české literatuře nepřehlédnutelnou. Známy je nejen svojí vlastní tvorbou, ale také překlady. Neodmyslitelně je ale spojen právě s časopisem *Lumír*, ve kterém působil jako hlavní redaktor celých dvacet dva let. Hlavní redaktor z *Lumíra* vytvořil na konci desetiletí společně s ostatními autory zástupce jedné větve českých parnasistů.⁴⁹

2.3.1 Almanach Ruch

Termíny *Lumír* a *lumírovci* jsou spjaty také s almanachem *Ruch*. A právě almanach *Ruch* vydal roku 1864 Josef Václav Sládek a sliboval v něm „obohacení chudého a vyprahlého Parnasu českého.“⁵⁰ Sám zde otiskl své vlastenecké či milostné básně a to buď pod svým pravým jménem, nebo pod pseudonymem Vojtěch Černý.⁵¹ *Almanach Ruch* spojoval mnohé mladé autory nikoliv skrze společnou myšlenku těchto literátů, ale především jejich společnými dobovými zážitky.⁵² Tímto se výrazně odlišovali od generace májovců, kteří onu společnou myšlenku v literatuře prosadit chtěli. Ovšem skutečnost, že nebyli autoři kolem *Almanachu Ruch* žádnou celistvou skupinou a že „vyrůstali z odlišných společenských kořenů,“ měla za vinu právě to, že se mnozí z nich v literatuře později již neprosadili.⁵³ Naopak Svatopluk Čech a Josef Václav Sládek si své místo na literárním poli našli. Skupině lidí, kteří se kolem almanachu a později i časopisu *Ruch* sdružovali, se říkalo *ruchovci*. Mezi *ruchovci* a *lumírovci* neexistoval vztah negativní, ba naopak se tyto dvě skupiny vzájemně doplňovaly či spolu polemizovaly. Arne Novák ve své knize *Ruchovci a Lumírovci*

⁴⁷ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40, s. 25.

⁴⁸ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s, s. 20.

⁴⁹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163 ISBN 978-808-6078-717, s. 163.

⁵⁰ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s, s. 20.

⁵¹ JANKOVIČ, Milan: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 325.

⁵² POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN, s. 48.

⁵³ Tamtéž.

v boji proti křivdě a za právo píše následující: „(...) v celku vytvářejí *Ruchovci* a vedle nich i za nimi *Lumírovci* typickou literaturu měšťanstva, jehož mnozí členové mají selské kořeny a neskrývají jich.“⁵⁴

Josef Václav Sládek přispíval do časopisu *Lumír* již dříve předtím, než se sám stal hlavním redaktorem. Svoje působení v tomto periodiku ale po roce ukončil kvůli úmrtí své ženy.⁵⁵ Roku 1877 se však do redakce vrátil již jako hlavní redaktor, a to především díky svým novým přátelům Jaroslavu Vrchlickému a Juliu Zeyerovi.⁵⁶ Když Sládek přebíral do svých rukou *Lumíra*, bylo toto periodikum na pokraji krachu. Musel se tedy obrátit na své příbuzné, aby mu finančně pomohli.⁵⁷ Pomoc mu poskytl přítel Vojtěch Frič, který listu věnoval dva a půl tisíce zlatých.⁵⁸ A právě v době, kdy byl Sládek hlavním redaktorem, se poprvé objevuje označení *lumírovci*. To mohlo být chápáno dvěma způsoby. V prvním případě se mohlo jednat o označení pro „družinu spisovatelů z konce sedmdesátých let a z let osmdesátých jako dříve podle almanachů, jimiž se ohlásili, nazývaní spisovatelé z konce let padesátých májisty, z konce let šedesátých *ručovci*.“ Druhé možné pojetí tohoto označení nabízí časopis *Osvěta*, který tento termín používal pro souhrnné označení literátů sdružujících se výhradně kolem časopisu *Lumír*.⁵⁹

Josef Václav Sládek vytvářel díky svému působení v *Lumíru* základní půdu pro mnoho spisovatelů nové generace. Oporu zde našel například již zmíněný Jaroslav Vrchlický. Sládek se zastával také tvorby Julia Zeyera a dalších.⁶⁰ Mezi čelní představitele *lumírovců* patřili tedy především tito tři autoři. Kritikům byly trnem v oku především četné překlady z cizích jazyků a jako „ryze českého básníka vyzdvihovali proti nim Svatopluka Čecha, redaktora časopisu *Květy*.“⁶¹ Sám Sládek byl ale autorem, který již ve svých prvotinách „chtěl bojovat proti zbabělosti a nečinnosti a rozněcovat

⁵⁴ NOVÁK, Arne. *Ruchovci a Lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*. Praha: František Borový, 1938. 69 - [II] s. Postavy a dílo; sv. 16-17, s. 18.

⁵⁵ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s.

⁵⁶ STREJČEK, Ferdinand. *Josef Václav Sládek, jak žil, pracoval a trpěl*. Vydání II. V Praze: J. Otto, 1948. 164-[II] s, s. 118.

⁵⁷ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s, s. 20, 21.

⁵⁸ STREJČEK, Ferdinand. *Josef Václav Sládek, jak žil, pracoval a trpěl*. Vydání II. V Praze: J. Otto, 1948. 164-[II] s, s. 120.

⁵⁹ Tamtéž, s. 49.

⁶⁰ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s, s. 21.

⁶¹ Tamtéž, s. 24.

lásku k vlasti a vzdor proti útisku a tyranství“.⁶² Sládek chtěl navíc navázat na tradici *Lumíra* vycházejícího dříve a četné překlady byly jen logickým krokem. Za jeho vedení *Lumíra* mu šlo především o „zvelebení české literatury vůbec, hlavně poezie, obohacení českého obzoru literárního vlivem a ukázkami literatur cizích i uznání literatury a umění mezi českým občanstvem“.⁶³ Na Sládkově zálibě k zahraniční literatuře se možná podepsala také jeho cesta do Ameriky, kterou za svého života absolvoval. V Americe strávil několik let. Časopisu se mimo jiné vytýkalo také tzv. západnictví, orientace na západní literaturu.⁶⁴ Odpůrci mu vytýkali také tzv. kosmopolitismus, o který se v časopise zasloužili především Jaroslav Vrchlický a Julius Zeyer.⁶⁵ Kosmopolitismus mu byl vytýkán společně s neochotou účastnit se na politických bojích.⁶⁶

2.3.2 Boje lumírovců

V této kapitole bychom se také měli zmínit o sporu mezi *Lumírem* a druhým literárním periodikem *Osvětou*. Již dříve se setkáváme s boji, které tkvěly především v odlišných postojích k literatuře. *Lumír* „hlásal světovost a nedbal hranic národních“ a v opozici k němu stála „nelíčená bázeň o ztrátu svéráznosti národní, snaha o zachování a rozvíjení ducha domácího a umění výlučně národního.“⁶⁷ To vedlo až ke sporu roku 1875. Dalším sporem byl spor s *Osvětou*, který zapříčinilo více skutečností. Za prvé se jednalo o skutečnost, že bylo Vrchlickému vytýkáno jeho údajné „nevlastenectví“. Druhým důvodem byl spor o *Almanach Máj* z roku 1878. Když tento almanach vyšel, byl časopisem *Lumír* velmi vysoko ceněn, sám Vrchlický jej ve své stati chválil.⁶⁸ Ovšem u jiných literátů a kritiků už se almanach s pozitivními ohlasy nenesetkal. Například Eliška Krásnohorská, také kritička *ruchovců* a *lumírovců*, tento almanach ihned odmítla a svoji kritiku sepsala ve dvou článcích právě pro časopis

⁶² POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno. str. 69

⁶³ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s, s. 21.

⁶⁴ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40, s. 49.

⁶⁵ Tamtéž, s. 126.

⁶⁶ NOVÁK, Arne. *Ruchovci a Lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*. Praha: František Borový, 1938. 69 - [II] s. Postavy a dílo; sv. 16-17, s. 58.

⁶⁷ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40. s. 83.

⁶⁸ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40. s. 49.

Osvěta. Sládek a Vrchlický označili tyto články za „nepřímé urážky.“⁶⁹ Na stranu Elišky Krásnohorské se přidali také Karolína Světlá či Václav Vlček, redaktor *Osvěty*.⁷⁰ Vytýkána byla *lumírovcům* mimo jiné také „pohlavní nevázanost v námětech, což se přičítá národně i mravně výchovné tendenci literatury.“⁷¹ Josef Václav Sládek ovšem na tuto kritiku reagoval konkrétně článkem v jednom z čísel *Lumíra*. Obhajoval v tomto článku program a význam celé družiny. Dále také vyzýval: „Kdo s tímto směrem nesouhlasí, ať *Lumír* nečte.“⁷²

Tento spor je pro nás velmi důležitý z hlediska pochopení přístupu *lumírovců* k literatuře a umění vůbec. Odráží se zde totiž jejich heslo „*umění pro umění*“, které v tehdejší době vzbuzovalo v mnohých literárních osobnostech určitou nevoli. Podle *lumírovců* bylo umění „nadřazeno jakékoliv účelovosti, vládnoucí v životní praxi a ve veřejném životě.“⁷³ Neznamenalo to ale, že by byli autoři periodika odpůrci svého národa či že by k němu byli některak neteční. *Lumírovci* jen odmítali takovou literaturu, která by měla sloužit politice či nějakému jinému orgánu. Spory s *Osvětou* pokračovaly i v následujících letech, ale po čase opět utichly a periodika nadále působila, i když každé s jiným zaměřením a jinou ideou. Za jednoho z největších nepřátel *Lumíra* byl ale od těchto sporů považován Ferdinand Schulz, redaktor *Osvěty*.⁷⁴ Roku 1879 potom Svatopluk Čech obnovil časopis *Květy*, kde se sdružovali především ti autoři, kteří nesouhlasili ani s obsahem *Lumíra* ani *Osvěty*.⁷⁵

Za Sládkova vedení nebyl *lumírovcům* vyčítán jen určitý kosmopolitismus a všestrannost, která zároveň ubírala na určité kvalitě, ale také určitá sebechvála, kterou

⁶⁹ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40, s. 89.

⁷⁰ Tamtéž, s. 90.

⁷¹ NOVÁK, Arne. *Ruchovci a Lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*. Praha: František Borový, 1938. 69 - [II] s. Postavy a dílo; sv. 16-17. s. 58.

⁷² STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40. s. 91.

⁷³ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 295.

⁷⁴ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40. s. 99.

⁷⁵ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 296.

lumírovci často vyjadřovali.⁷⁶ Vedle toho také fakt, že se v polemice vystupovali básníci *Lumíra* jako hákliví proti všem kritikám.⁷⁷

V devadesátých letech dvacátého století vstoupila na literární pole mladá generace básníků, která se neztotožňovala s dosavadní literaturou. Cítily odpor k *realismu* a *naturalismu* a také k poezii *lumírovců*, konkrétně k poezii Jaroslava Vrchlického.⁷⁸ Do poezie vstoupil *symbolismus*, *impresionismus*, měnil se také pohled na kritiku. Nejlépe vystihl situaci v devadesátých letech Aleš Haman: „Období devadesátých let si můžeme představit jako duchovní vír, jenž strhával do svého proudu vše, co dosud platilo za hodnotné, za vzor a příklad. Zároveň nabízel paletu nových směrů.“⁷⁹ A Josef Václav Sládek pomalu této mladší generaci ustoupil. Navíc po mnoho let již redigoval časopis i přesto, že jej tížila nemoc.⁸⁰ Mezi *lumírovci* a mladou generací panovaly poměrně dosti napjaté vztahy a *lumírovci* se ne jinak stavěli také k již zmíněnému *symbolismu*, což dokládá i Vrchlického parodie z roku 1893.⁸¹ Sládek se dostává do několika polemik s moderními směry devadesátých let, kdy už „nedovedl rozlišit prvky dalšího vývoje poezie od projevů úpadkového artismu, na jehož nebezpečí nicméně správně upozorňoval.“⁸²

V roce 1898 se stal hlavním redaktorem Václav Hladík, který rozšířil počet literátů kolem časopisu *Lumír* také o novou generaci moderny devadesátých let.⁸³ Po dvou letech, konkrétně v roce 1890, opustil časopis Viktor Dyk, a vrátil se opět až v roce 1905. Hálekův *Lumír* začal pomalu ztrácet svůj vyhraněný charakter.⁸⁴ S tím se opět setkáváme až v roce 1907, kdy se vedení časopisu ujal Viktor Dyk.

⁷⁶ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s.

⁷⁷ NOVÁK, Arne. *Ruchovci a Lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*. Praha: František Borový, 1938. 69 - [II] s. Postavy a dílo; sv. 16-17. s. 59.

⁷⁸ MED, Jaroslav. *Viktor Dyk*. Vyd. 1. Praha, 1988. s. 47.

⁷⁹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163 ISBN 978-808-6078-717, s. 299.

⁸⁰ CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s.

⁸¹ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0. s. 1244.

⁸² JANKOVIČ, Milan: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN, s. 330.

⁸³ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 30.

⁸⁴ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1245.

2.4 Dykův Lumír

Již v devadesátých letech 19. století v literatuře zaznamenáváme pronikání moderny a modernistických směrů. Na počátku 20. století jsou již tyto tendence zřejmé. Hlavním důkazem je „dovršení emancipace české literatury ze služebního postavení vůči společnosti“ a také „zdůrazňování estetické funkce literatury.“⁸⁵ Navíc v roce 1895 vyšel *Manifest České moderny*. Signatáři manifestu se rozcházel s generací předešlou a hlásali především individualismus. Mluvíme spíše o uskupení, jelikož signatáři byli převážně představitelé různých uměleckých a myšlenkových směrů, často protichůdných.⁸⁶ Do literatury vstupují směry jako *dekadence* následované *symbolismem*.

Neměnila se samozřejmě pouze literatura, ale také společnost, dobové cítění a celý životní styl společnosti.⁸⁷ První směr, který se v souvislosti s modernou objevil, můžeme zaznamenat již v 80. letech, kdy do literatury pronikal *naturalismus*.⁸⁸ Situace, která nově v literatuře nastala, byla naprosto ojedinělá, jelikož zaznamenala několik nových literárních směrů. Literatura se začala proměňovat, proměňovala se také poptávka čtenářů a těmto skutečnostem se musí literáti přizpůsobovat. Pozvolna se změnilo také postavení kritiky, která začala být považována za samostatný literární obor. Za tímto počinem stál především F. X. Šalda. Naprosto logicky se musel změnit také obsah časopisu *Lumír*, jehož změny možná nebyly ihned na první pohled zjevné. V době, kdy již byly tyto směry v literatuře známé, se stal Viktor Dyk hlavním redaktorem týdeníku *Lumír*. Konkrétně se tak událo v roce 1907.

Viktor Dyk pocházel z Mělníka a byl znám nejen jako „aktivní příslušník pokrokařského hnutí“, ale také jako jeden z představitelů generace tzv. buřičů.⁸⁹ Za tendencí k tomuto proudu zřejmě stojí jeho období studia. Viktor Dyk totiž studoval právě v devadesátých letech 19. století, tudíž v době společensko-politické krize. Právě v této době vzniklo studentské pokrokařské hnutí, na které působil také anarchistický radikalismus.⁹⁰ Viktor Dyk svá studentská léta vášnivě prožíval a později na univerzitě

⁸⁵ *Dějiny české literatury IV*. 1. vyd. Editor Eva Strohsová, Jan Mukařovský, Zdeněk Pešat. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3. s. 5.

⁸⁶ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163 ISBN 978-808-6078-717, s. 299.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ MED, Jaroslav. *Viktor Dyk*. Vyd. 1. Praha, 1988, s. 17.

⁹⁰ Tamtéž, s. 13.

se stal dokonce také mluvčím nejmladších studentů.⁹¹ Zpočátku se musel Dyk potýkat s převažující kritikou, která na jeho díla padala. Jedním z kritiků byl například i F. X. Šalda. Viktor Dyk vstupoval do literatury především pod vlivem symbolistně dekadentního programu.⁹² Stal se příslušníkem okruhu časopisu *Moderní revue*. Později na začátku dvacátého století se Dyk od programu dekadentního *Moderního revue* izoluje.⁹³ Spisovatel byl znám také svým nacionalismem.

Časopis *Lumír* začal Viktor Dyk redigovat se svým kolegou Jaroslavem Vlčkem.⁹⁴ Tito dva literáti na časopise spolupracovali až do roku 1912. Od roku 1913 se k Dykovi přidal jako spoluredaktor Dr. Hanuš Jelínek. První světová válka znamenala pro toto periodikum období, které řadíme k jeho nejúspěšnějšímu období po Sládkově odchodu.⁹⁵ Časopis nadále čekala roční pauza, která byla opět přerušena roku 1921.⁹⁶ Když roku 1931 Viktor Dyk zemřel, zůstal Dr. Jelínek sám hlavním redaktorem *Lumíra*. S ubíhajícími lety se časopis obsahově proměnil a opět přizpůsobil dobové poptávce. Ta se stávala s nástupem Hitlera stále těžší a těžší. V následujících letech došlo v nakladatelství a vydavatelství také k určitým změnám. Po doktoru Jelínkovi se stal hlavním redaktorem na dva roky Dr. František Skácelík. Po těchto dvou letech se do funkce vrátil opět doktor Jelínek, kterého později vystřídali profesor Štěpán Ráž a následně J. Hobzek. Roku 1940 bylo ukončeno vydávání časopisu *Lumír* zásahem německých úřadů.

⁹¹ MED, Jaroslav. *Viktor Dyk*. Vyd. 1. Praha, 1988, s. 19.

⁹² Tamtéž, s. 47.

⁹³ Tamtéž, s. 71.

⁹⁴ BURIÁNEK, František: *Dějiny české literatury IV*. 1. vyd. Editor Eva Strohsová, Jan Mukařovský, Zdeněk Pešat. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3. 1995, s. 30.

⁹⁵ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 1247.

⁹⁶ Tamtéž, s. 1248.

3 Analýza období 1851 - 1888

V následující kapitole se budeme věnovat již samotné analýze periodika a pokusíme se zachytit jeho vývojovou, především obsahovou, proměnu. Již jsme se seznámili se změnami, které se týkaly především hlavních redaktorů a toho, jak k *Lumíru* přistupovali ostatní literáti. Jak se tyto okolnosti odrazily na samotném obsahu periodika, si řekneme nyní. V této kapitole se krátce zaměříme na období, které předcházelo období námi zadanému. Pro další bádání je neméně důležité vycházet z faktů, které získáme krátkým nahlédnutím do počátku existence časopisu a jeho vývoje. Nemůžeme přejít k určitému úseku existence časopisu, aniž bychom se neobeznámili s jeho vývojem. Nyní nám ale nepůjde o jeho vývoj v historickém kontextu, ale kontextu obsahovém. Získané informace nám budou sloužit jako základ pro další bádání.

3.1 F. B. Mikovec hlavním redaktorem

Roku 1851 začal vycházet časopis *Lumír*, který byl ve své době opravdu oblíbený a jako jediný dával literátům možnost publikovat česky.⁹⁷ Oblíbenost tohoto periodika bychom mohli doložit také četností dopisů, které do *Lumíru* přicházely a redaktori je často otiskovali. Žurnalistika znamenala pro literaturu nejen konkurenci, ale také určitou příležitost a výzvu.⁹⁸ V *Lumíru* mohli totiž literáti svou tvorbu publikovat a dostat se tak do povědomí mnoha čtenářů. Již při nahlédnutí do *Obsahu* je zřejmé, že periodikum si nevystačilo pouze s úzkým uměleckým zaměřením, ale jeho publikační rozsah byl opravdu nevídaný.

Určitého mustru, co se rubrik týče, se *Lumír* držel v podstatě až do roku 1876. Po nahlédnutí do jednotlivých čísel zjistíme, že nejprve převažovala tvorba překladová, ale později byla pro *Lumír* charakteristická vyváženost textů původních a přeložených. To se týkalo prózy i poezie. Všestrannost přispívajících literátů umožňovala publikovat jak jejich básně, tak také prozaická díla a vědecké články či studie. F. B. Mikovec řídil časopis do roku 1862 a poté byl jeho odpovědným redaktorem Vítězslav Hálek. Jelikož

⁹⁷ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0, s. 32.

⁹⁸ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 19.

se ale jedná o časově krátký úsek, zahrnuli jsme analýzu časopisu pod Hálkovým vedením do této kapitoly.

Pokud se krátce zaměříme na poezii, vycházely v *Lumíru* balady, lyrické či epické básně. Pro představu byly publikovány básně Josefa Baráka, jehož tvorba byla ovlivněna především tvorbou Jana Nerudy.⁹⁹ Dále zde můžeme nalézt také úryvek z prvotiny Gustava Pfliegera, někdy psán s přízviskem Moravský, *Pan Vyšinský*, a to konkrétně úryvek *Duma na horách*.¹⁰⁰ Tento veršovaný román byl inspirován Puškinovým Evženem Oněginem, přičemž se autor věnuje především romantickým motivům. Tento úryvek zmiňujeme především pro doložení jevu, že se chtěli autoři vyrovnat literatuře světové. Roku 1851 byla v *Lumíru* otisknuta také báseň *Holoubek* od Karla Jaromíra Erbena,¹⁰¹ pocházející ze sbírky *Kytice*.

Do *Lumíru* přispíval také František Ladislav Čelakovský. Z jeho tvorby můžeme zmínit baladu *Hrad Přimda*,¹⁰² která vychází ze staré pověsti. Poprvé v *Lumíru* publikoval Vítězslav Hálek, a to roku 1857. Roku 1858 potom vyšla jeho *Balladu o jednom hochu*,¹⁰³ ve které nacházíme především motivy milostné. Časté byly v poezii také motivy přírodní či vlastenecké. Motivy lásky byly variovány, nešlo pouze o lásku mezi mužem a ženou, jak to bylo například v básni *Jaro lásky* od V. Nebeského,¹⁰⁴ ale také o lásku mateřskou, což dokládá báseň *Matičce* od Jana Nerudy.¹⁰⁵ Svoji poezii v *Lumíru* publikoval také představitel májovců Rudolf Mayer. Z poezie překladové byla častá tvorba Shakespeara, Adama Mickiewicze.

Próza původní byla zastoupena soudobými autory, kteří přispívali také do jiných časopisů. Publikování do časopisů znamenalo pro autory samozřejmě i nový finanční příjem a mohli se více profesionálně vyvíjet.¹⁰⁶ S romány se mohli čtenáři seznámit také v podobě úryvků. Tento jev můžeme doložit publikováním zlomku z románu Karla Hynka Máchy *Cikáni*.¹⁰⁷

⁹⁹ FORTS, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 63.

¹⁰⁰ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 41, 1857, s. 970.

¹⁰¹ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 3, 1851, s. 49.

¹⁰² *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 3, 1853, s. 54.

¹⁰³ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1, 1858, s. 6.

¹⁰⁴ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1, 1851, s. 1.

¹⁰⁵ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 17, 1861, s. 383.

¹⁰⁶ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 19.

¹⁰⁷ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 7, 1851, s. 145.

Vedle románů, tj. prózou výpravnou a velkého rozsahu,¹⁰⁸ byly časté také novely či povídky. Tedy žánry kratší než román, s užším tematickým záběrem.¹⁰⁹ Především povídky se „rozšířily s poptávkou žurnalistiky v 19. století.“¹¹⁰ Tematicky byly novely a povídky různorodé, jednalo se o tematiku vesnickou, historickou, nebo například povídky s názvem *každodenní povídka ze života*.¹¹¹ Svoji povídku *Skalák*¹¹² publikovala v roce 1863 Karolína Světlá. Autorka zde tematizovala problémové postavení jedince ve společnosti a celý příběh dospěl až k oběšení hlavního hrdiny.

Oblíbeným prozaickým žánrem byla také pověst. Pověst je konkrétně „krátký prozaický útvar původně folklórní epiky, tematicky vázaná k reálnému místu, kraji apod.“¹¹³ Je tedy naprosto logické, že si našla své místo i v *Lumíru*, jelikož úsilí o lidovost bylo jedním z hlavních rysů literatury druhé poloviny devatenáctého století.¹¹⁴ Jednalo se především o pověsti místní či historické, které se vztahovaly k určitému místu. Jako zástupce této tvorby můžeme jmenovat *Vrch svaté Kateřiny*, pověst z okolí Hostinského od Antonína Leopolda Šepse¹¹⁵ či *Poklad na Pražském mostě* od Josefa Svátka, jehož příběh je tedy lokalizován do okolí Prahy.¹¹⁶

Další nový rys v literatuře, který se v literatuře druhé poloviny 19. století objevil, bylo „úsilí o sepětí s kulturou světovou.“¹¹⁷ Tento rys můžeme v *Lumíru* pozorovat díky jeho četným překladům. Překládaly se romány, básně, novely, povídky a také úvahy aj. Nabízeny byly texty původně ruské, francouzské, anglické, italské, ukrajinské, maďarské a dokonce i srbské. Již v prvním díle se objevil francouzský překlad *Selského děvčete* od Pavla de Mussera, který přeložil Dr. V. Gábler, který čtenáři nabízel příběh o mladé dívce s dobrým srdcem.¹¹⁸ Periodikum se rozhodně nevyhýbalo ani exotickým tématům a motivům. Vedle jiných byl publikován překlad

¹⁰⁸ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 267.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 266.

¹¹⁰ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 266.

¹¹¹ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 6, 1858, s. 121.

¹¹² *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 10, 1863, s. 217.

¹¹³ MOCNÁ, Dagmar - PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2004. 697 s. ISBN 807185669X, s. 509.

¹¹⁴ FORST, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 3.

¹¹⁵ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 47, 1857, s. 1117.

¹¹⁶ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1, 1861, s. 15.

¹¹⁷ Forst VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 3.

¹¹⁸ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1, 1851.

románu *Aješa, dívka z Karasu od Moriera*, jehož příběh se odehrává až v samotné Arménii.¹¹⁹ Výskyt překladů jen dokazoval určitou snahu o „světovost“ v umění a autoři chtěli samozřejmě také přiblížit světovou literaturu prostému lidu. Nejde ale jen o překlady prózy, nýbrž také poezie. Setkáváme se s básněmi polskými, francouzskými, ruskými aj.

Další rubrikou, která později v *Lumíru* zanikla, byly *Anekdoty, jak se povídají v orientu*, které čtenářskému publiku nabízely příběhy o exotických zvířatech, emírech apod. U těchto anekdot se objevovala poznámka pod čarou, která zněla doslovně takto: „Tyto průpovídky, na ukázkou lehkého slohu a žertovného ducha nynějších Peršanův, z perského do českého jazyka doslovně jsme překládali. Kniha, z které vybrány jsou, pokud víme, do žádného evropského jazyka ještě přeložena není“.¹²⁰ Anonymita byla také jedním z jevů, kterého jsme si mohli v periodiku povšimnout. Často byl autor neznámý či nejmenovaný, jako to bylo v případě epigramů s názvem *Kvítí*.¹²¹ V některých případech byly uvedeny jen autorovy iniciály. To mohlo souviset se soudobou problematikou možnosti publikování některých autorů, jak jsme zmínili již dříve.

Literáti v *Lumíru* otiskovali také články archeologické, historické, národopisné a umělecké, později také mravopisné apod. A existovaly rubriky jako *Umění, Hudba, Divadlo*. Tyto rubriky informovaly o událostech z dané oblasti, nejčastějších přispěvatelem do rubriky *Divadlo* byl sám hlavní redaktor F. B. Mikovec, což plyne z jeho, již dříve zmíněného, zájmu o divadlo. V *Lumíru* publikoval hlavní redaktor i články o divadle světovém. Například o Shakespearově „Corialanus“, který se „připravoval na Vídeňském dvorním divadle k provozování.“¹²²

Periodikum obsahovalo také rubriky jako *Z venkova, Zprávy z Prahy, Směs, Bibliografie, Oznamovatel, Slovanská hlídka* či *Historické drobnosti*, a právě tyto rubriky byly jistým dokladem snahy redaktorů o rozšíření čtenářova společenského přehledu, tedy přehledu nejen literárního. Vyzdvihována byla v žurnalistice právě aktuálnost.¹²³ V pozdějších letech se přidaly rubriky *Zprávy z burzy* a *Pražské obilní ceny*.

¹¹⁹ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 22, 1851, 505.

¹²⁰ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1, 1851, s. 11.

¹²¹ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 2, 1853, s. 25.

¹²² *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1, 1851.

¹²³ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 19.

Od roku 1852 s každým číslem *Lumíra* vycházela také jeho *Příloha*.¹²⁴ V *Obsahu Lumíra* bylo napsáno, že má *Příloha* obsahovat kritiky, zprávy o literatuře, umění, divadle a hudbě. V *Příloze* se opět objevoval úryvek z románu, tragédie či dramatu. Představena zde mohla být i cizojazyčná literatura jako například literatura srbská.¹²⁵ Zaregistrujeme zde také opětovnou snahu o předání nových informací, vzdělání čtenáře, jako tomu bylo v článku *Česká literatura* začínajícím touto větou: „Praktický díl k rychlému a snadnému naučení se české řeči pro Čechy a Němce, sepsal Jan Slavomír Tomíček.“¹²⁶ Také *Příloha* ale nabízela informace z jiných oblastí umění než samotné literatury. Objevovaly se zde informace z oblasti hudby, výtvarného umění či divadla. Vydávání *Přílohy* bylo obvykle na několik let zastaveno a vrátilo se opět s jiným hlavním redaktorem.

Po smrti F. B. Mikovce se na pouhý rok, konkrétně se jedná o rok 1863, stal hlavním redaktorem Vítězslav Hálek.¹²⁷ Obsah *Lumíra* se ale téměř nemění. Po roce mění Vítězslav Hálek zmiňované periodikum v ilustrovaný list *Zlatá Praha*.¹²⁸

3.2 Emanuel Petřík a Jaroslav Martinec hlavními redaktory

Roku 1865 se stal hlavním redaktorem Eduard Petřík a *Lumír* vydával společně s Eduardem Valečkou. O rok později jej ale na postu hlavního redaktora vystřídal Jaroslav Martinec a Petřík zůstal vydavatelem a nakladatelem. Ve zmiňovaných dvou letech přibyla nová rubrika *Rodinná kronika*, v níž byly otiskovány také články zaslané čtenáři. Tuto skutečnost můžeme doložit článkem *O rodinném životě a samostatnosti ženských*, u něhož je uvedena poznámka pod čarou: „Článek tento byl nám zaslán od jedné vážené paní. Děkujem srdečně i prosíme o další laskavé dopisování v takovém směru.“¹²⁹ Vyšlo také několik málo *Příloh* a obsahově můžeme říct, že Petříkův a Martincův *Lumír* navazoval na ten Mikovcův. Důležité je také zmínit, že roku 1866 vydal v *Lumíru* své básně *U zpovědi* Josef Václav Sládek.¹³⁰

¹²⁴ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 1852.

¹²⁵ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, Příloha 2, 1852, s. 5.

¹²⁶ Tamtéž, s. 8.

¹²⁷ FORST, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 37.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 21, 1865, s. 332.

¹³⁰ *Lumír*. Praha: K. Jeřábková, 14, 1866, s. 209.

3.3 Hlavní redaktor Svatopluk Čech

S podtitulem *Týdeník zábavný a poučný* vydával Svatopluk Čech s Otokarem Hostinským *Lumír* po celý rok 1873. V tomto roce se v časopise objevilo poprvé jméno Jaroslava Vrchlického, a to konkrétně v souvislosti s jeho překlady francouzské poezie. Krátce na to začal autor publikovat také poezii vlastní. Roku 1874 vystřídal pak Hostinského Jaroslav Goll a svůj výbor z díla zde publikoval Josef Holeček.¹³¹ Ten byl následně roku 1875 vystřídán dr. Servácem B. Hellerem a spolu řídili týdeník do roku 1876. Obsahově chtěli tedy redaktoři nabídnout zábavu a poučení, v čemž opět navazují na vydavatele předchozí. Můžeme si ale povšimnout intenzivnější publikace tvorby domácí.

3.4 Hlavním redaktorem Josef Václav Sládek

Postupně se již blížíme k námi vytyčenému období, které budeme analyzovat mnohem podrobněji. Jak se ale časopis do daného období vyvíjel, budeme zaznamenávat i v této kapitole. Nejprve se krátce zaměříme na léta 1877 – 1882, tedy ta, která předcházela zadanému časovému úseku. Dále již bude následovat samotná podrobná analýza. Ani v těchto kapitolách se nebudeme vyhýbat přímé práci s *Lumírem*. Budeme odkazovat na jednotlivé rubriky a články a také na samotné přispívající autory. Tato kapitola bude analyzovat jen do roku 1882, jelikož dále už bude následovat období pro naši analýzu nejdůležitější.

Josef Václav Sládek vydával pod svým vedením *Lumír* od 10. ledna 1877.¹³² Právě charakteristika týdeníku za jeho redakce je pro nás jedním ze stěžejních bodů pro tuto práci. Již v prvním výtisku periodika je patrné, že nový hlavní redaktor měl záměr týdeník více beletrizovat. V tendencích *Lumíra* sledujeme také již zmíněný kosmopolitismus, sám Sládek „zdůraznil, že snaha *Lumíra* a *lumírovců* vždy bude směřovat k tomu, aby se česká krásná literatura povznesla na stanovisko světové. To není hříchem, to je svatou povinností.“¹³³ Šlo mu především o novost a pokrok, a o to,

¹³¹ FORTS, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 225.

¹³² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1877, s. 1.

¹³³ FORTS, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 80.

aby tiskl práce původní.¹³⁴ Co se rubrik týče, zůstávají *Básně původní* a *Básně přeložené*, nově se objevuje rubrika *Povídky původní* a *Povídky drobné přeložené*, od roku 1879 s názvem *Romány a povídky* a roku 1882 byl název opět změněn na *Povídky a básně dramatické*. Téhož roku obohacuje *Lumír* také rubrika *Drobné črty feuilletonní*. Pokud se v předchozích letech existence periodika objevovaly rubriky věnované anekdotám, zprávám z venkova, z trhu, ze života na vesnici i ve městech apod. za redakce Sládkovy bylo prosazeno opravdu úzké zaměření literární. Nové rubriky jsou tedy dále *Články zábavné a různá pojednání* a *Zprávy literární a umělecké*, od roku 1880 *Články vědecké, kritické, zábavné atd.* či rubrika *Články*. Během šesti let se postupně názvy těchto rubrik měnily, často byl název rubriky obnoven. V prvním vydání v *Lumíru* vyšel článek samotného hlavního redaktora s názvem *Ctěnému čtenářstvu Lumíra!*¹³⁵ V něm hlavní redaktor píše následující „(...) béru na sebe těžkou povinnost: zachovati tento list v dosavadní duševní hodnotě, a krušnou práci: zabezpečiti mu i hmotně život trvalý.“

Podívejme se blíže na původní básně, které byly v *Lumíru* během daných sedmi let zveřejňovány. Jedním z nejvíce publikujících literátů, byl Jaroslav Vrchlický, vlastním jménem Emil Frída, jehož poezie se vyznačovala především verši příležitostnými, odmítal *realismus*.¹³⁶ Zároveň psal Vrchlický také poezii milostnou. Na pokračování byla v *Lumíru* otisknuta jeho báseň *Vittoria Colonna*.¹³⁷ V milostném monologu se zpovídá postava Michelangela z „tvůrčích trýzní“ a uměleckého cíle, který si vytknul, ale také „milostného vznětu.“¹³⁸ Vrchlický sám se do tohoto monologu promítá a přináší novou podobu do poezie, tj. „zdůraznění nadřazenosti tvůrčí tvorby všem ostatním hodnotám“ a „uctívání tvůrčího aktu a jedince.“¹³⁹ Zastoupena je ale také básníková poezie přírodní, jak je tomu v případě básně *Notturmo*, pocházející ze sbírky *Rok na Jihu*.¹⁴⁰ Báseň nabízí přírodní výjevy, které jsou prolínány básníkovými

¹³⁴ FORTS, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 80.

¹³⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 1, 1877, s. 16.

¹³⁶ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 324.

¹³⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 1, 1877, s. 1.

¹³⁸ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 297.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 13, 1877, s. 193.

pocity.¹⁴¹ Poezie reflexivní je zastoupena jeho básněmi ze sbírky *Duch a svět*, části *Zlomků epopeje*.¹⁴² Konkrétně se jedná o básně *Pád satana*, *Smír a Anděl*.¹⁴³ Jelikož do *Lumíra* četně přispívali představitelé *májovců*, můžeme v poezii zachytit typické rysy jejich poezie. Mezi tyto básníky patřili již zmíněný Rudolf Mayer, dále Vítězslav Hájek, Adolf Heyduk či Jan Neruda. *Májovci* se nechtěli omezovat pouze na umění české, ale právě oni usilovali o určitou „světovost“ v umění, kterou jsme již zmiňovali.

Dalším literátem, který svými básněmi periodikum obohacoval, byl sám hlavní redaktor Josef Václav Sládek. Sládkova poezie se lišila od poezie ostatních přispívajících. Působí dojmem jednoduchosti a střídmosti a méně podléhala dobovému vkusu, tedy požadavku okázalé a oslnivé tvorby.¹⁴⁴ Setkáváme se například s básní *Farář z Podhoří*,¹⁴⁵ ve které Sládek „vykresluje rázovitou vesnickou postavu, čímž navazuje na Háška.“¹⁴⁶ Z jeho dalších básní jmenujme například *Rybářskou loď*, *Dub*, *Erb* či *Jaro*.

Ve výčtu literátů nesmíme opomenout ani Julia Zeyera. Roku 1881 zveřejnil v *Lumíru* svoji *Apokalyptickou vidinu*,¹⁴⁷ „(...) jednu z nejkrásnějších Zeyerových básní, plnou demokratismu a pohrdání vůči hlavám pomazaným, králům, přesvědčivě svědčí o jeho svobodomyšlnosti.“¹⁴⁸ Z jeho dalších poetických počinů v *Lumíru* zmiňme například *Legendu o Dongllovi* či *Blanku*. Vedle Julia Zeyera publikovali také Adolf Heyduk, Antal Stašek, Jan Neruda, Svatopluk Čech, Vítězslav Hálek, Otokar Mokrý či Rudolf Pokorný.

Jedním z nejčastějších překladatelů světové poezie v *Lumíru* byl Jaroslav Vrchlický, který sám za svůj život přeložil nespočet knih. Průběžně byly publikovány například jeho překlady Danteho *Božské komedie*. Kromě překladů italských se v časopise vyskytovaly i překlady z dánštiny, maďarštiny, angličtiny, norštiny, němčiny a publikována byla i tvorba severoamerická.

¹⁴¹ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 297.

¹⁴² POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 301.

¹⁴³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 7, 1877, s. 107.

¹⁴⁴ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 330.

¹⁴⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 1, 1878, s. 11.

¹⁴⁶ POHORSKÝ, Miloš: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 329.

¹⁴⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 1, 1881, s. 9.

¹⁴⁸ FORST, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 167.

Prózu v *Lumíru* zastupovala rubrika *Romány a povídky*. Opět se nejdříve podíváme na ty původní. Témata, o kterých literáti psali, byla rozmanitá a to se týká také řady přispěvatelů. Mezi ně řadíme Sofii Podlipskou, sestru Karoliny Světlé, pro kterou byly typické především prózy s vlasteneckým podtextem a děj se nejčastěji odehrával na maloměstě. Z její tvorby otisknuté v *Lumíru* jmenujme například *Cigán a dělník*¹⁴⁹ z knihy *Živá slova, Iluze*¹⁵⁰ či *Zaváté listy*.¹⁵¹

Také Jakub Arbes se podílel na obsahu týdeníku, již v roce 1976 zde otiskl své romaneto *Ukřižovaná*.¹⁵² Označení romaneto vymyslel Jan Neruda a jedná se v podstatě o „novelu s tajemstvím.“¹⁵³ Za Sládkovy redakce vydal potom Arbes romaneto *Newtonův mozek* a publikoval také arabesku *Na osamělém statku* či *Ethiopskou lilii*, jejímž hlavním hrdinou je jistý vědec a celý příběh má opět nádech fantaskna. Jednou z dalších osobností, která do periodika svou tvorbou přispěla, byl Miroslav Tyrš, známý především jako zakladatel tělocvičného vlasteneckého spolku Sokol. Přispěl povídkou *Phidias, Myron, Polyklet* s podnázvem *List z dějin umění řeckého*. Miroslav Tyrš byl profesorem dějin umění a také našim prvním výtvarným kritikem.¹⁵⁴

Do časopisu přispíval rovněž R. E. Jamota. Jedná se ale o pseudonym a stěží kdo by si zmíněné jméno dokázal spojit s významným lékařem Josefem Thomayerem, po kterém je pojmenovaná nemocnice v Praze, *Thomayerova nemocnice*.¹⁵⁵ V *Lumíru* vyšla například jeho povídka *O žárlivosti*.¹⁵⁶ Dalšími přispěvateli byli také František Herites, jehož „fejetony a povídky o životě na malých městech byly hlavně humorně zaměřené“¹⁵⁷ Dále přispívali také Jan Lier, Irma Geisslerová, Pavel Allieri, Svatopluk Čech, Jaroslav Vrchlický či Josef Štolba. Nesmíme opomenout ani Aloise Jirásku, který je známý především svojí historickou prózou. Tu také v *Lumíru* publikoval. Také Václav Beneš Třebízský, zaměřený na podobnou tematiku jako Alois Jirásek,¹⁵⁸

¹⁴⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 11, 1877, s. 161.

¹⁵⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 1, 1877, s. 3.

¹⁵¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 3, 1879, s. 33.

¹⁵² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 1, 1877, s. 5.

¹⁵³ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 288.

¹⁵⁴ FORST, VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, s. 198.

¹⁵⁵ ŠIMONKOVÁ, Aneta. *Víte, kdo byl R. E. Jamot?*. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.webmagazin.cz/index.php?stype=all&id=6908>

¹⁵⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 36, 1879, s. 565.

¹⁵⁷ Forst VI. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s, r. 259.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 191.

obohatit rubriku o svou tvorbu. Roku 1882 poprvé přispěli do periodika také Zigmund Winter, další spisovatel historické prózy, Ladislav Stroupežnický a Jiří Kolár.

Za Sládkova vedení pokračoval *Lumír* také v publikování překladů a nejenak tomu bylo také v oblasti prózy. Překlady pocházely opět z francouzštiny, angličtiny, polštiny, norštiny, ruštiny. Mezi překládanými světovými literáty potom byli Boudelaire, Mark Twain, Gautiere, Alexander Dumas, Emile Zola, Krištof Janson, Honoré de Balzac, Henry Greville či Ivan Sergejevič Turgeněv. Překladařem byl často Bedřich Frída, bratr Jaroslava Vrchlického.¹⁵⁹

Zmiňme se ještě krátce o rubrikách ostatních, které byly jiného než literárního charakteru. V rámci *Článků zábavných a různých pojednání* se mohlo jednat o cestopisnou črtu, studii apod. R. E. Jamota publikoval například v roce 1877 v *Lumíru* článek *Barva lidského oka*. Jednalo se vlastně o fejeton, ve kterém se autor zamýšlel nad barvou oka a nad tím, jak ovlivňuje okolní vnímatele.¹⁶⁰ Jelikož byl R. E. Jamota doktorem, mohl uplatnit i své znalosti z daného oboru. Dále publikoval také články jako *O lidské pleti* či *O polykání*. Cestopisnými články přispíval především Josef Wünsch. Z jeho tvorby jmenujme například *Na Vesuv* s podtitulem *Z cest Josefa Wünsche*¹⁶¹ či *Capitol – Obrázek z Říma*.¹⁶² Články ze zmiňované rubriky byly zaměřeny také historicky, a to nejen v kontextu historie české. Dr. Antal Rezek vydal v *Lumíru* článek *O staročeském novinářství* či *O staročeských krojích*. Dále mohli čtenáři číst také články jako *Dvůr španělský za Karla II.* od Bedřicha Fridy¹⁶³ nebo *O hudbě starých Řeků* od Otokara Hostinského, kde pozorujeme rovněž zaměření hudební.¹⁶⁴

Poslední rubrikou, kterou bychom ještě v této kapitole měli zmínit a nastínit si její obsah, je rubrika *Zprávy literární a umělecké*, od roku 1880 již s názvem *Zprávy literární*. Do roku 1880 totiž, jak již sám název napovídá, obsahovala tato rubrika články i o jiných uměleckých odvětvích, a nejen o literatuře. Autoři se zde věnovali hudbě, malířství, historii apod. Nasvědčují tomu články jako *Historické drobnosti*,¹⁶⁵ *Zvolení a korunování Ferdinanda I. za krále českého*¹⁶⁶, *Česká hudba r. 1878*¹⁶⁷ a další.

¹⁵⁹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 321, 329.

¹⁶⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 2, 1877, s. 23.

¹⁶¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 11, 1878, s. 168.

¹⁶² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 16, 1879, s. 255.

¹⁶³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 8, 1880, s. 117.

¹⁶⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 4, 1880, s. 53.

¹⁶⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 9, 1877, s. 143.

¹⁶⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 2, 1878, s. 32.

Převažovaly ale spíše články literární, které od roku 1881 již, dle změny, názvu dominovaly. Autoři se opět nevěnovali pouze literatuře české, ale i světové, a to například literatuře japonské, což dokládá například článek s názvem *Japonská národní poezie*.¹⁶⁸ Od roku 1882 již nebyla v *Lumíru* ani rubrika *Zprávy literární*, ale nově se objevily rubriky *Články* a *Úvahy literární atd.*, které ale svým obsahem v podstatě odpovídaly rubrice již zaniklé.

Od roku 1879 mohli číst čtenáři v *Lumíru* také novou rubriku *Drobné črty feuilletonní*, kde byly, publikovány hlavně fejetony. Témata byla opět různá a odvíjela se především od zaměření samotného autora. Mohlo se tedy jednat o tematiku historickou, hudební apod. Pro představu uvedeme články *Kus české práce*, *O rozšíření a užívání telefonů* či *Legenda o Věčném Židu*.

¹⁶⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 12, 1879, s. 291.

¹⁶⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek. 24, 1879, s. 384.

4 Analýza období 1883 – 1893

Novou kapitolou se dostáváme ke stěžejní části naší práce, ve které jsme se pokusili zachytit vývojovou proměnu, kterou časopis především vlivem nastupující moderny prošel. Opět jsme si práci rozdělili podle rubrik, tedy především podle literárního druhu, který se v *Lumíru* objevoval. Začali jsme poezií následovanou prózou a dramatem a celou analýzu zakončili exkurzem do zbývajících rubrik. Pro naši analýzu je stěžejní, že v roce 1895 vyšel *Manifest České moderny*. Období námi analyzované tedy tomuto programovému uskupení předcházelo a postupná změna literárního diskurzu se na charakteru a obsahu *Lumíra* samozřejmě odrazila.

Vlivem moderny pronikalo do literatury několik nových směrů. Jednalo se o *impresionismus, symbolismus, naturalismus, dekadenci a kritický realismus*. Hlavním cílem autorů bylo objevovat neobjevené.¹⁶⁹ Do popředí se dostala subjektivita, individualita a vše racionální bylo potlačeno. Individualismus v tomto případě znamená, že básník se neztotožňuje s národním celkem, nepíše proto, aby sloužil národu.¹⁷⁰ Centrem zájmu byly především emoce a jejich vyjádření, vyjádření nálady jedince. Poezie se „vymaňovala z tradičních představ o povaze básnictví“ a autor vycházel ze své vlastní zkušenosti.¹⁷¹

4.1 Básně původní a Básně přeložené

Pro analýzu rubrik *Básně původní* a *Básně přeložené* a jejich obsahové proměny je důležité seznámení se s pseudonymy autorů, jejichž užití bylo časté. Mnozí z literátů měli mnohdy více než jeden pseudonym, který mohl nejen soudobého čtenáře mást. Podívejme se ale nyní podrobně, jak poezie v *Lumíru* v analyzovaném období vypadala.

Jako prvního je třeba opět zmínit Jaroslava Vrchlického, který byl také v tomto analyzovaném období nejaktivnějším přispěvatelem v oblasti poezie původní a překladové. Vrchlický přispíval například svými *Sonety samotáře*. V těch oslavoval kult ženy, její krásu a nahé tělo, jako tomu bylo například v sonetech *Dejanira*¹⁷²

¹⁶⁹ SVOZIL, Bohumil: *Česká básnická moderna: poezie z konce 19. století*. Vyd. 1. V Praze: Československý spisovatel, 1987. 279 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada (Československý spisovatel), s. 9.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 20.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 19.

¹⁷² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 15, 1883, s. 225.

a *Bianca*.¹⁷³ Také v ostatních sonetech rozvíjel svoji milostnou lyriku. Často popisoval především muže opojeného krásou ženy a jejím nahým tělem. Autor se nevyhýbal ani tematice svatých, publikovány byly skladby *Pokušení sv. Antonína*¹⁷⁴ či *Pout' za hrobem sv. Patrika*.¹⁷⁵ V básni *Zas mluvíš ke mně...*¹⁷⁶ se Vrchlický věnoval lyrice přírodní a oslavoval zemi a přírodu, která lyrickému subjektu dodává energii a sílu. Jaroslav Vrchlický se často ve svých básních zaměřoval také na postavy české historie a mytologie, čehož je důkazem báseň *Zpověď* o knížeti Břetislavovi.¹⁷⁷

V roce 1890 básník publikoval v analyzovaném periodiku báseň *Dolů s křídly*!¹⁷⁸ V ní lyrický subjekt poměrně důrazně a razantně zvolává: „Hleďte blázna: v době páry, elektřiny, zázraků honí rýmy, za obrazy lítá kdesi v oblaku!“ Dále se také lyrický subjekt ptá: „Kam to dojde? Kde se staví divoké to řádění moderních obrazoborců?“ A celá skladba je zakončena větou: „Kdo má křídla, přeletí!“ Autor zde tedy zpochybňoval soudobou situaci nejen ve společnosti, ale také v umění. Neztotožňoval se s nově nastupující generací ani s technickým pokrokem. Pouze v umění viděl východisko a umění se pro něj stalo symbolem křídel, díky kterým se člověk tomuto chaotickému světu mohl vzdálit. Lidé byli totiž najednou součástí „dynamického procesu, pro který je typická individualizace, diferenciacce, specializace a abstrakce stejně jako technologizace, sekularizace, racionalizace a zvědečt'ování.“¹⁷⁹

Roku 1892 byla v *Lumíru* otisknuta báseň *Okna v bouři*.¹⁸⁰ V této básni se již setkáváme s lyrikou intimní, která se zaměřuje na niterní prožitky autora.¹⁸¹ V básni se Vrchlický svěří skrze své pocity. Aleš Haman hovoří v souvislosti s touto poezií o „otevřenosti subjektu při vyjádření intimního citu, zejména smyslových zážitků.“¹⁸² V analyzovaném období vyšly v *Lumíru* také básně pocházející z cyklu *Zlomky epopeje*, konkrétně ze sbírky *Dědictví Tantalovo*. Jednalo se například o básně *Dva obrazy*,¹⁸³

¹⁷³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 15, 1883, s. 26.

¹⁷⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 20, 1883, s. 315.

¹⁷⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1883, s. 1.

¹⁷⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 26, 1884, s. 401.

¹⁷⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1884, s. 1.

¹⁷⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1890, s. 1.

¹⁷⁹ NÜNNING, Ansgar, ed., Travníček, Jiří, ed. a Holý, Jiří, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. 912 s. ISBN 80-7294-170-4, s. 523.

¹⁸⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 23, 1892, s. 269.

¹⁸¹ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, str. 232.

¹⁸² HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163. ISBN 978-808-6078-717, s. 233.

¹⁸³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1887, s. 1.

*Máj a srdce*¹⁸⁴ či *Básníkům*.¹⁸⁵ V případě těchto básnických skladeb se jednalo o reflexivní lyriku, která by měla vyjadřovat myšlenky, meditace, napětí rozumu a citu.¹⁸⁶ A v dané skladbě básník v nich reflektoval své myšlenkové pochody. Častá byla také básnická zvolání. Literát se i v dalších básních věnoval především poezii přírodní, intimní a reflexivní.

Podle Aleše Hamana je Jaroslav Vrchlický naším největším představitelem parnasistní poezie.¹⁸⁷ Uvádí, že je právě pro jeho tvorbu příznačná virtuosita a tvarová propracovanost, typická pro parnasismus.¹⁸⁸ Tu můžeme pozorovat například na již zmíněné básni *Básníkům*, což můžeme doložit citací: „Vždy nové, vždy svěží, jako když sněží, s jabloně květů z jara, ve klidu a boji písně se rojí, z lidských to ňader hárá.“ Autor se soustřeďuje především na jazykové prostředky, které vybral tak, aby co nejlépe korespondovaly s tvarem a s formou básně. V jazykovém materiálu se potom zračí i ona již zmíněná virtuosita.

Dalším přispěvatelem byl také Josef Václav Sládek. V *Lumíru* publikoval často básně věnované dětem nazvané *Pro dítky a dětem*. Mezi tyto skladby patřily básně jako *Makovička*, *Křížek*, *Hvězdy* aj.¹⁸⁹ Josef Václav Sládek byl známým tvůrcem písní či znělek. A právě *Čtyři české znělky* věnované Aloisi Jiráskovi v *Lumíru* také publikoval.¹⁹⁰ Otiskl básně ze svých *Selských písní*, a to například *Jak štěp u cesty pole...* či *Už to žito na souvrati*.¹⁹¹ I zde se projevovala autorova záliba v písni, jelikož samotným lyrickým subjektem byl zpěvák. Písně většinou pojednávaly o sedlákovi či rolníkovi a o jeho práci na poli či jeho vztahu ke zvířatům, jak je tomu v básni *Stav si, stav si vlaštovičko...*¹⁹²

Autor často zmiňoval také koloběh života, přičemž příroda zde byla symbolem věčnosti a smrtelný člověk naopak. Tento člověk byl v básni součástí oné přírody. V básni *Píseň oráčova* autor prohlašuje, že „člověk pán je země, hlas však praví ve

¹⁸⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 16, 1887, s. 248.

¹⁸⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1889, s. 5.

¹⁸⁶ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 253.

¹⁸⁷ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. ISBN 978-808-6078-717, s. 217

¹⁸⁸ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163 ISBN 978-808-6078-717, s. 216.

¹⁸⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 4, 1883, s. 59-60.

¹⁹⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 17, 1889, s. 337.

¹⁹¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 35, 1889, s. 416.

¹⁹² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 35, 1889, s. 417.

mně: lidí pán je Bůh! Jemu do objetí pán či nepán letí: nesmrtelný duch.“¹⁹³ Zřetelně zde tedy říká, že bez ohledu na původ člověka Bůh všechny miluje stejně. Ze sbírky *Starosvětské písničky a jiné písně* vyšly v *Lumíru* písničky *Ráda!* či *Opuštěná*.¹⁹⁴ V kontextu těchto skladeb hovoříme o poezii ohlasové, jelikož spjatost těchto básní s lidovou tvorbou je patrná na první pohled. Sládek otiskoval v *Lumíru* i v dalších příspěvcích svoji přírodní lyriku a věnoval se také tematice ročních období.

Autorem, který začal do *Lumíru* přispívat na konci roku 1883, byl Antonín Sova, který patřil k čelním představitelům generace let devadesátých. Ani v jeho případě nemůžeme opomenout pseudonymy, pod kterými byl v periodiku mnohdy uváděn. Poprvé publikoval pod jménem Ilja Gregorov. Jeho první básní v časopise byla báseň *Lidstvo*,¹⁹⁵ ve které se věnoval náboženské tematice. Roku 1884 již ale v *Lumíru* publikoval své básně pod ženským pseudonymem a použil jméno Valburga Turková. Publikována byla jeho báseň *Tomu, jenž vypravoval pohádky*,¹⁹⁶ která byla zповědi dívky, která neví, zda její láska nebyl jen pouhý sen. Reflektuje své pocity, emoce a svoji nejistotu. Roku 1887 opět použil pseudonym mužský a publikoval báseň *Divadlo*.¹⁹⁷ Až roku 1889 začal autor publikovat básně pod svým vlastním jménem a v *Lumíru* mohli čtenáři číst jeho báseň *Na konci města*.¹⁹⁸ V té pozorujeme důraz na lidské smysly, což můžeme doložit citací: „bosé dívenky se ozve smích, vonným večerem z křů střemchy povzdálí, zpěv slavíků modravým vzduchem vzdychá.“ Zároveň v básni sledujeme jistou zálibu autora ve všedním a strnulém.¹⁹⁹ V okamžiku, který jakoby se na chvíli zastaví, a lyrický subjekt má možnost jej pozorovat a popsat, ovšem skrze své pocity a emoce. Po této publikaci se Antonín Sova opět na rok odmlčel.

Od roku 1891 už ale začal do *Lumíra* přispívat více. V *Lumíru* se objevily jeho básně ze sbírky *Květy intimních nálad*. Báseň *Jarní noc*²⁰⁰ nese bezesporu prvky impresionistické poezie. Probouzí všechny čtenářovy smysly a autor se snažil vzbudit ve čtenáři představivost. To můžeme dokázat následujícími úryvky: „v září

¹⁹³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 4, 1886, s. 53.

¹⁹⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 27, 1891, s. 317.

¹⁹⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 36, 1883, s. 570.

¹⁹⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 30, 1884, s. 471.

¹⁹⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1887, s. 11.

¹⁹⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 31, 1889, s. 366

¹⁹⁹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. s. 416.

²⁰⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 13, 1891, s. 147.

hvězd...vzdychne keř....modrá šeř.“ Také zvuková stránka básně je evidentně podtrhnuta. Samotné téma jara již navozuje představu přírody v rozpuku, zelenající se trávy, zpěvu ptáků apod. Také báseň *Budoucnost*²⁰¹ publikovaná v témže roce pocházela z již zmíněné sbírky. V této básni je posílena hudebnost veršů, které jsou opět plné emocí. Poměrně skepticky hovořil autor o budoucnosti, kterou viděl v podstatě stejně jako přítomnost. Objevujeme zde tedy také kritiku. Autor zpochybňoval lepší budoucnost.

Další básně, které v *Lumíru* vyšly a pochází ze sbírky *Soucítí i vzdor*, byly *Zimní reflexe*, *Ku staré paralele života*, *Otevřený chrám*, *Rokoko-babička* a *Sloky*. Všechny tyto básně byly publikovány v letech 1891 a 1892. V nich se básník opět vracel k motivu jara, který v básni *Rokoko-babička*²⁰² stavěl do kontrastu ke staré ženě, která již má pomyslné „jaro svého života“ za sebou a jen na něj vzpomíná. Básnická *skladba Ku staré paralele života*²⁰³ zase pojednává o třech obdobích života, ve kterých člověk proplová jako loď na vodě. Básně opět působí na naše smyslové vjemy a v *Zimní reflexi* se již dle názvu jedná právě o reflexi tohoto ročního období. Impresionistické tendence v tvorbě Antonína Sovy tedy výrazně přispěly k utváření nového charakteru *Lumíra*. Zaměřoval se především na lidské smysly a snažil se rozvíjet čtenářskou představivost.²⁰⁴ Co se smyslů týče, akcentovány byly všechny lidské smysly, a to zrak, sluch, čich i hmat. Autoři impresionismus se snažili postihnout prchavost okamžiku, příroda měla obvykle „obrodný vliv“ na člověka vyrůstajícího ve městě.²⁰⁵ Antonín Sova se ovšem nebál ve svých básních ani kritizovat a v jeho tvorbě se objevily také tendence symbolistické. Těmito nově přicházejícími směry byl autor zjevně ovlivněn nejvíce. Dle slov F. V. Krejčího byl Sovův slovník značně bohatý, zvláště jedním směrem, totiž směrem k detailům denního, všedního života.²⁰⁶

Dalším básníkem, jehož jméno se v periodiku nově objevilo roku 1884, byl Josef Svatopluk Machar, který vedle Antonína Sovy také patřil k čelním představitelům

²⁰¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 5, 1891, s. 59.

²⁰² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 12, 1892, s. 138.

²⁰³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 12, 1892, s. 137.

²⁰⁴ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 387.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 347.

²⁰⁶ SVOZIL, Bohumil, ed. *Česká básnická moderna: poezie z konce 19. století*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1987. 279 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada, s. 68.

generace devadesátých let, a byl spoluautorem *manifestu České moderny*.²⁰⁷ Roku 1884 přispěl Machar do *Lumíra* básní *Večer v září*,²⁰⁸ která pochází ze sbírky *Confiteor*, přičemž tento latinský název zní v překladu „vyznávám se.“²⁰⁹ Název sbírky tedy již napovídá, že v básních půjde o vyznávání se konkrétního lyrického subjektu, který bude „mluvit sám za sebe.“²¹⁰ Báseň neobsahuje žádné poetismy či složité básnické obraty, jazyk básně je jasný a srozumitelný.

Po této publikaci se na čtyři roky odmlčel a svoji tvorbu začal v periodiku opět publikovat až v roce 1889. Ta byla typická sonety, které hojně publikoval především v letech 1890, 1891 a 1893. Publikoval básně ze svých sbírek *Letní sonety*, *Zimní sonety* a *Podzimní sonety*. Jednalo se především o subjektivní lyriku, a ačkoli Machar vycházel z tradice poezie starších autorů, přetvořil ji především „zprozaičtěním obrazu reality.“²¹¹ Jazyk těchto sonetů byl opět jasný, srozumitelný a obsahově byly v básni viditelné pocity zklamání, stesku, lásky, okouzlení, ale také výsměchu, jak je tomu například v *Sonetu ironickém*.²¹² V něm ironicky přistupoval k umění a jeho soudobému pojetí: „A umění – to vyznat neškodí – se dneska ani za sport nehodí, je v něm už všechno fádňí, otřepané.“²¹³ Machar se nebál ani kritiky své doby, což dokazuje *Sonet pro přítele*,²¹⁴ ve kterém si stěžoval, „jak bezcenná je veršovníků práce“, za což nemůže jen doba, ale také „řeč, jež měla by být jiná.“ Roku 1890 publikoval v *Lumíru* literát také básně *Trisitum Vindobona I, II a III*. Tato poezie „zahajovala nové období básnickovy tvorby, autor se odvrací od subjektivního rázu své dosavadní lyriky.“²¹⁵ Autor vzpomínal na Prahu tak, jak ji měl ve své paměti a století označoval jako „nemocné“, přičemž pokládal básnickou otázku: „Jak to bude as?“ Zároveň také autor kritizoval soudobou společnost, ve které mu bylo teskně. Národ je dle lyrického subjektu „bez kormidla, cíle, vesla a na vražedném moři se potácí.“ Josef Svatopluk Machar ve své poezii kritizoval soudobou společnost a věnoval se rovněž politické či soudobé situaci. Jeho tvorba se v mnohém lišila od té, kterou čtenáři v *Lumíru* doposud četli. Podle Jana

²⁰⁷ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 404.

²⁰⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 4, 1884, s. 63.

²⁰⁹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163 ISBN 978-808-6078-717, s. 258.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ PEŠAT, Zdeněk: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, str. 508.

²¹² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 25, 1893, s. 290.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 6, 1896, s. 61.

²¹⁵ Pešat, Zdeněk: *Dějiny české literatury III*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno, s. 509.

Herbena Machar totiž „porozuměl požadavkům nové doby, i když porozumění stálo boj a nesnadnou emancipaci.“²¹⁶

I když už s mnohem menší intenzitou, tak do *Lumíra* stále ještě přispíval svoji poezií také Julius Zeyer, který je znám svou zálibou v exotice a fantasknu. Tento fakt dokládá báseň *Aziz a Aziza* s podtitulem *Povídka arabská*,²¹⁷ otisknutá v *Lumíru* roku 1885. Tato daná pická báseň je příběhem nešťastné lásky a sebeobětování se kvůli lásce, přičemž se celý příběh odehrává v Africe. Roku 1886 vyšla v *Lumíru* ukázka jeho epické básně *Čechův příchod*, ve které líčí osudy praotce Čecha v chorvátské zemi.²¹⁸ Na pokračování vyšla v *Lumíru* roku 1889 báseň *Pia de Tolomei*, která pochází ze sbírky *Z letopisů lásky*, přičemž se jedná o veršovaný příběh tragické lásky dvou lidí. Julius Zeyer byl autor, který ve své tvorbě čtenářům přibližoval cizí a exotické a především ve své próze, o které se ještě zmíníme, zprostředkoval čtenářům prvky mytologické a tajemné. Zasadit Zeyerovu tvorbu do kontextu literárního směru či nějakého uskupení je velice obtížné, jelikož autor byl otevřený novým možnostem a nebál se ve své tvorbě ani experimentovat.

Do *Lumíra* i nadále přispíval Adolf Heyduk, jehož básně můžeme charakterizovat mnohdy jako pesimistické, s pocity zklamání a smutku, často také melancholické a sentimentální. Nově se zde ale v roce 1885 objevilo jméno Petra Jasmína. Také v tomto případě se jednalo o pseudonym básníka Antonína Klášterského, který publikoval v *Lumíru* i pod svým vlastním jménem. První publikovaná báseň byla *Věnování básní Theuriteových*.²¹⁹ V té se představil svojí přírodní lyrikou, kterou můžeme v jeho tvorbě pozorovat v *Lumíru* i nadále, a to v básních jako *Jarní deštík*,²²⁰ *Skřivanu*²²¹ či *Ohlas v lese*.²²² Básněmi *Až umru... Dívčí obraz* a *Po letech*²²³ se představil jako autor lyriky milostné. V jeho pozdější tvorbě přírodní lyriky můžeme již sledovat pocity skepse, smutku a stesku. Tak je tomu například v básni *U Hálkova pomníku*, kde autor promlouvá k Vítězslavu Hálkovi a zároveň oslavuje jeho tvorbu. Stěžuje si ovšem na soudobý svět a svými posledními verši k básníkovi promlouvá

²¹⁶ SVOZIL, Bohumil, ed. *Česká básnická moderna: poezie z konce 19. století*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1987. 279 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada, s. 42.

²¹⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 31. 1885, s. 481.

²¹⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 9, 1886, s. 129.

²¹⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 33, 1885, s. 518.

²²⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 14, 1886, s. 214.

²²¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 11, 1888, s. 128.

²²² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 28, 1891, s. 325.

²²³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 25, 1893, s. 289.

takto: „A snad je dobře, že spíš tiše a nevíš, jak ten vděčný svět na píseň tvou, z níž něha dýše a věčné jaro – bláto met', jak bez citu šláp' na ty květy, jež opíjely jeho rety, jen zmizel zim a mrazů sled.“²²⁴

Autor se dále věnoval také lyrice vlastenecké, kterou sledujeme v básních *Legenda o staroměstském orloji*²²⁵ či *Legenda o Daliborových houslích*.²²⁶ V těchto básních podtrhuje vlastenecké téma určitými symboly naší vlasti, na kterých svůj příběh staví. V jeho pozdější tvorbě sledujeme již ovlivnění impresionismem, stejně jako u dalšího autora Františka X. Svobody. Ten začal *do Lumíra* publikovat roku 1883. V jeho počáteční tvorbě opět nacházíme lyriku přírodní i milostnou, později se literát věnoval motivu vzpomínky, jak tomu bylo v básni *Fragment vzpomínky*,²²⁷ kdy se v podstatě jednalo o velmi krátkou báseň připomínající jen vzpomínku, která se člověku vybaví.

Dalším přispěvatelem do *Lumíra* byl Bohdan Kaminský, vlastním jménem Karel Bušek, který v *Lumíru* publikoval již dříve. Jeho básně reflektovaly pocity lyrického subjektu, verše byly melancholické. V básni *Vzpomínka*²²⁸ vzpomínal na svoji zemřelou matku a na konci básně se lyrický subjekt ptá: „kdo bude na prahu stát?...“ Báseň vyznívá žalostně a podobně je tomu také v básni *Na konec saisony*.²²⁹ V té symbolizuje září a celý podzim čas umírání, umírá příroda, která se může znovu narodit až s přicházejícím jarem. Autor zde tedy tematizoval koloběh života.

Dále zmíníme Augustina Eugena Mužíka, jehož tvorbu mohli soudobí čtenáři číst v periodiku poprvé v roce 1883. Mužík i Kaminský se v *Lumíru* představili také svojí přírodní lyrikou. Literáty směřujícími především k žánrové a náladové poezii,²³⁰ kteří také do *Lumíra* přispívali, byli Alois Škampa či Emanuel Čenkov. Jmenujme také literáty Františka Táborského a Otakara Auředníčka. Otakar Mokřý je s časopisem spojen také svými četnými překlady. Také Matěj Anastásian Šimáček přispěl svojí poezií k tvorbě týdeníku.

Růžena Jesenka v *Lumíru* publikovala nejen pod svým vlastním jménem, ale také pod pseudonymem Eva z Hluboké. Z jejích básní byly publikovány v periodiku

²²⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 13, 1893, s. 145.

²²⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 29, 1892, s. 337.

²²⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 32, 1892, s. 373.

²²⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1887, s. 12.

²²⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 35, 1888, s. 417.

²²⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 17, 1889, s. 373.

²³⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 32, 1889, s. 373.

například *Zapomenout, Tak smutně nedívej se!, Zdali ještě zpívám?* či *Má světnička*.²³¹ Ve svých básních se věnovala především ženskému citu a hojně užívala personifikaci a jiné básnické tropy. Pro názornou ukázkou můžeme citovat právě z její básně *Má světnička*: „Ty nevíš, jak mi v proměnlivé kráse sta zlatých světél prší do oken, jak celá světnička má usmívá se, když venku září čistý, bílý den.“ Jedná se o intimní lyriku, ve které lyrický subjekt odhaluje a reflektuje své vnitřní pocity.

Svoji epickou básní *Lidé zapomenuti*²³² přispěl do *Lumíra* v roce 1886 Ladislav Stroupežnický, který je známý především dramatickou tvorbou. Dále v *Lumíru* otiskla své básně také Berta Mühlsteinová, jejíž báseň *Jaro přišlo náhle* kladla důraz především na citové prožití dané situace. Se svojí básní *Jarní píseň*²³³ se představil také autor realistické literatury Karel Václav Rais.

Svoji básnickou tvorbu publikoval v *Lumíru* také František Xaver Šalda. Tato osobnost literární kritiky „odmítala počátkem devadesátých let devatenáctého století jako jednostranné *realismus, naturalismus, dekadenci i symbolismus* a přimlouvala se za syntetismus, tj za slučování protikladných slohových principů.“²³⁴ Jeho první báseň publikovaná v *Lumíru* nesla název *Letní noc*²³⁵, která nesla především motivy přírodní. V dalších básních jako například *Niké* či *Řecké váse*²³⁶ se věnoval autor řecké mytologii a tematizoval v nich především tedy příběhy řeckých bohů.

Další autoři, kteří v analyzovaném období do *Lumíra* přispěli svojí poezií, byli Jaromír Borecký, Ladislav Tesař, Alexandra Škampová, Jan Neruda, Emanuel Miřiovský, Jan Spáčil Žeranovský, Zdeněk Franta aj.

Zaměřme se nyní ještě na poezii světovou, kterou pro *Lumír* překládal především Jaroslav Vrchlický. Opět byly překládány básně z mnoha jazyků, jako například z angličtiny, francouzštiny, italštiny a polštiny. Mezi světovými básníky, jejichž literární skladby byly čtenářům *Lumíra* nabídnuty, byli například Victor Hugo, Percy Bysshe Shelley či Goethe. Nás ale zajímá, co nového se v rubrice *Básně přeložené* za dané období objevilo. Roku 1885 se v *Lumíru* vyskytl překlad básně Charlese Baudelaira, a to konkrétně básně *Ona celá*, kterou z originálu přeložil Jaroslav

²³¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 2, 1890, s. 16.

²³² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 36, 1886, s. 561.

²³³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 13, 1891, s. 147.

²³⁴ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 398.

²³⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 16, 1885, s. 255

²³⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 28, 1886, s. 443

Vrchlický.²³⁷ Charles Baudelaire byl jedním z prvních představitelů tzv. prokletých básníků. Pojmenování označuje francouzské básníky, kteří „opustili svět vyčpělých a zkompromitovaných ideálů a ponořili se do chaotického víru pocitů a zážitků, snů bohéma a estéta pohrdajícího měšťákem jeho životní přizemností a střízlivostí.“²³⁸

Baudelairova poezie působila vedle poezie Verlaina a Rimbauda „na celou českou moderní poezii od konce 19. století.“²³⁹ Prokletí básníci je označení francouzských básníků poslední třetiny 19. století, kteří se hlásili především k dekadenci a symbolismu.²⁴⁰ O rok později vyšel v *Lumíru* také překlad Verlainovy básně *Kostr*, též přeložené od Jaroslava Vrchlického.²⁴¹ Obě básně nesly typické prvky *dekadence* a *symbolismu*, což vyplývá i z jejich tématu. První se zabývala sváděním duše démonem a druhá vyprávěla o jezdcích, kteří našli v příkopě kostru. Tím novým byly pro čtenáře v první řadě prvky symbolistní. Dalším symbolistou, jehož přeložená báseň se také v periodiku objevila, byl taktéž francouzský básník Stéphane Mallarmé.

Pokud bychom tedy měli zhodnotit poezii vyskytující se v analyzovaném období v *Lumíru*, mluvili bychom o lyrice přírodní, milostné, reflexivní a intimní. Začal být kladen důraz na emoce a prožitky jedince, byla podtrhnuta hudebnost verše. V lyrice politické docházelo ke kritice nastoleného řádu či společnosti. Také pozice lyrického subjektu byla posunuta. Ten se zaměřoval především sám na sebe a nereflektoval potřeby a pocity celé společnosti, jak jsme si mohli povšimnout v obdobích předcházejících.

4.2 Próza původní a přeložená

V následující kapitole se zaměříme na publikovanou prózu. Název rubriky se v analyzovaném období několikrát změnil, ale publikovány byly opět především kratší prózy, tedy převážně povídky. Mnoho autorů přispívajících do *Lumíra* bylo všestranně zaměřených, tudíž přispívali nejen svojí poezií, ale také prózou. Proto budeme v této podkapitole mluvit i o těch literátech, které jsme již zmiňovali v podkapitole předcházející. Do rubriky autoři většinou přispívali povídkami, novelami, romány,

²³⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 25, 1885, s. 399

²³⁸ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. 163 ISBN 978-808-6078-717, s. 12.

²³⁹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8, s. 453.

²⁴⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 29, 1889, s. 337.

²⁴¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 7, 1886, s. 108.

črtami, humoreskami či arabeskami. Název arabeska pochází od Josefa Kajetána Tyla a jedná se o „menší prozaický útvar jednoduché stavby, pro nějž byl charakteristický ironický nebo později také sentimentální pohled na bizarní figurky ve vyhrocených situacích.“²⁴²

První autor, který v *Lumíru* již dříve publikoval a seznámili jsme se také s jeho poezií, je Julius Zeyer. Autor svojí publikovanou tvorbou opět dokazoval jistou zálibu v exotickém. Například povídka *Píseň vlahé noci*²⁴³ se odehrává ve městě Kioto. Jako zástupce jeho dramatické tvorby v analyzovaném periodiku jmenujme *Sulamit*, dramatickou báseň ve třech jednáních.²⁴⁴ Roku 1888 tento autor vydal v *Lumíru* na pokračování svůj román *Jan Maria Plojhar*.²⁴⁵ Příběh vypráví o mladíkovi, který se chce stát básníkem, ale musí čelit mnoha obtížím. V Čechách se mu obecně vůbec nedaří, a proto odejde do Itálie, kde nalezne lásku a porozumění. Dá se říci, že v tomto románu autor staví do kontrastu dvě odlišné země, z nichž v jedné se člověku nedaří splnit si svůj sen a v druhé najde to, co hledá. Roku 1892 potom publikoval autor své *Tři legendy o krucifixu*. Časopisecky vyšly všechny tři legendy a jednalo se o pražskou legendu *Inultus*,²⁴⁶ toledskou legendu *El Christo de la Luz*²⁴⁷ a slovenskou legendu *Samko pták*.²⁴⁸ Silně zde byl podtrhnut motiv Krista, především ve třetí legendě, kdy Žid musel uznat jeho velikost. Legendy nesou prvky tajemna a fantasknosti a vycházejí z mýtů. Pro Julia Zeyera je právě tato tvorba typická.

Převážně arabeskami, ale také legendami, povídkami či črtami, přispíval do *Lumíra* František Herites. Hrdinové jeho prózy byli především mladíci pocházející z maloměsta či vesnice, což napovídá také podtitul povídky *Pan kancelista Novák, maloměstská povídka*.²⁴⁹ Tak tomu bylo také v arabesce *Frygická čapka*,²⁵⁰ která se odehrává v rodinném kruhu v jedné světničce a pojednává o tom, co může způsobit nález této čapky mezi členy rodiny. Často psal autor jen o vzpomínce. Jeho tvorba se vyznačuje čtenářskou nenáročností a můžeme ji označit za odpočinkovou. Výchovné tendence a důraz na morální vlastnosti lidí pozorujeme v publikovaném díle Sofie

²⁴² HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. ISBN 978-808-6078-717, s. 196.

²⁴³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1885, s. 5.

²⁴⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 27, 1883, s. 417.

²⁴⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1888, s. 1.

²⁴⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1892, s. 1.

²⁴⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 4, 1892, s. 37.

²⁴⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 8, 1892, s. 88.

²⁴⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 24, 1884, s. 370.

²⁵⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 13, 1883, s. 194.

Podlipské, o jejíž tvorbě v *Lumíru* jsme se již zmínili. Autorka se svojí publikovanou tvorbou v analyzovaném období nijak nevymyká té předchozí a opět se příběhy jejích novel a povídek odehrávají převážně na vesnici či maloměstě. Autorka líčí především osudy žen, jak je tomu například v povídce „*U zlatého koníčka*.“²⁵¹

Jedním z dalších autorů podílejících se na obsahu *Lumíra* byl také Alois Jirásek, známý především historickou prózou. Roku 1886 mohli čtenáři *Lumíra* číst autorovu povídku *Beran* s podtitulem *Z cyklu „Černá hodinka*.“²⁵² Příběh má tematiku náboženskou a vypráví o přestupu římského katolíka ke katolictví evangelickému. Název *Beran* představuje Helvita, což znamená v překladu peklo. V téže roce potom v *Lumíru* vyšel na pokračování Jiráskův román *Skály*²⁵³ odehrávající se za třicetileté války. Roku 1890 se autor čtenářům představil také svojí dramatickou tvorbou, konkrétně realistickým dramatem o čtyřech jednáních *Vojnarka*,²⁵⁴ které popisuje tragický osud selky Madleny Vojnarové.

Také Jaroslav Vrchlický přispěl do *Lumíra* svojí prózou. Roku 1884 zde publikoval veselohru ve třech jednáních *Noc na Karlštejně*.²⁵⁵ Tato hra, odehrávající se jedné noci na hradě Karlštejně, vycházela na pokračování. Dále přispěl Vrchlický jen několika povídkami a také jednou arabeskou.

Dalším autorem, kterého jsme si již představili jako básníka, je Antonín Sova. V letech 1886 a 1887 přispěl do periodika třemi prózami, přičemž všechny publikoval pod pseudonymem Ilja Georgov. V prvním případě se jednalo o fejeton *Nový pan farář*,²⁵⁶ který měl morální podtext. Dále publikoval skizzu *Růže*²⁵⁷ a o rok později *Ofélie*.²⁵⁸ Co se druhého zmíněného díla týče, můžeme si povšimnout určitého posunu v autorově tvorbě. Jedná se o velmi krátký tragický příběh jedné ženy, která kvůli manželství zanechala práce herečky. Příběh reflektující pocity mladé ženy spěje ke smrti jejího dítěte. V momentě, kdy žena zapomene na přítomnost a vrací se do minulosti, dojde k nejhoršímu. Patrná je kritika společnosti, ve které člověk ztrácí své sny a musí se přizpůsobit společenskému požadavku. Ony reflexe pocitů a emocí připomínají Sovovy impresionistické básně.

²⁵¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 34, 1883, s. 529.

²⁵² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1886, s. 5.

²⁵³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 10, 1886, s. 145.

²⁵⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 13, 1890, s. 145.

²⁵⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 9, 1884, s. 129.

²⁵⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, , 24, 1886, s. 383.

²⁵⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 3, 1886, s. 45.

²⁵⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 47, 1887, s. 55.

Roku 1891 publikoval do rubriky *Povídky původní* poprvé autor Karel Václav Rais, a to konkrétně *kresbou z podhoří* s názvem *Pes*.²⁵⁹ Mladý muž se vrací podívat do své rodné vesnice v Podkrkonoší, kde žije jeho otec a nevlastní matka. Odkrývají se nám zde rodinné problémy, jelikož macecha se bojí, aby muž nevymáhal na otci půlku chalupy. Ten si ovšem nakonec odveze jen starého psa a ukáže se, že je dobrým člověkem. Autor zjevně kritizuje společnost a lidskou chamtivost, ale problém, který líčí ve své povídce, nikterak neřeší. Povídka *Otcův hřích*²⁶⁰ se zase odehrává v jedné vesničce u Prahy a autor líčí, jak se podepíše krádež jednoho muže nejen na jeho rodině a vesnici, ale hlavně na něm samotném. V hlavním zájmu tvorby Karla Václava Raise je člověk uprostřed společnosti, která na něj vyvíjí tlak skrze své požadavky a určené standardy. Vzniklé problémy potom autor ve své tvorbě popisuje.

Dvě své prózy publikoval v *Lumíru* v analyzovaném období také Jakub Arbes. Tou první byla roku 1883 *dětská novelletka O dušičkách*.²⁶¹ Ačkoli by se dle názvu mohlo zdát, že je povídka věnovaná dětem, jedná se o velmi krátký, smutný a v podstatě také tajemný příběh. Ten se odehrává na svátek zesnulých a na jeho konci umírá malá holčička. Blízkost smrti je ale patrná po celou dobu syžetu. V roce 1885 vyšlo romaneto *První noc u mrtvoly*²⁶² s podtitulem *nocturno*, tedy obrazem noční krajiny. Autor nám nabízí příběh mladé jeptišky, která má za úkol probdít jednu noc u právě skonalého člověka. Příběh je napínavý a opět tajemný s překvapivým koncem, jak je pro Arbese a jeho romaneta typické. Zmínit bychom také měli Zikmunda Wintera, jehož prózu mohli číst čtenáři *Lumíra* v roce 1885 a následně až 1892. Publikoval *O život, z obrázku rakovnického*²⁶³ a *Vesnické idylly, historické črty*,²⁶⁴ které se odehrávaly na sklonku šestnáctého století. Svoji tvorbu otiskl také Svatopluk Čech, konkrétně cestovní arabesku *Tovelille*,²⁶⁵ a Ladislav Stroupežnický se představil s humoristickým obrázkem ze života tuláků *Zlatník*.²⁶⁶

²⁵⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 29, 1891, s. 337.

²⁶⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 9, 1893, s. 97.

²⁶¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 31, 1883, s. 486.

²⁶² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 11, 1885, s. 161.

²⁶³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 7, 1885, s. 98.

²⁶⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 10, 1892, s. 110.

²⁶⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1883, s. 2.

²⁶⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 15, 1883, s. 233.

Do *Lumíra* přispěl svojí prózou rovněž František X. Svoboda, který uveřejnil roku 1888 fejeton *Z mých záletů*,²⁶⁷ v němž vypráví o události spjaté s jeho láskou z mládí.

Autorem, který do *Lumíra* začal svoji tvorbu publikovat roku 1893, byl Vilém Mrštík. Poprvé se představil čtenářům povídkou *Nimrod*.²⁶⁸ Jeho druhým příspěvkem do *Lumíra* byla dále povídka *Z říše první velmoci* s podtitulem *Z moravského venkova*.²⁶⁹ A v této tvorbě se představuje jako autor kritického realismu. Moravu a její obyvatele popisuje kritickým okem. Začátek povídky zní následovně: „Při delším styku s Moravou na každém kroku zakopneš o mrtvolu člověka, který je hromadným dokladem toho, jak celé rodiny, obce a kraje Morava celá hyne, jak pomalu nenápadně, tiše, ale jistě a potají vychlemtává ze sebe krev a podle všeho vychlemtávat ji bude tak dlouho, až vyplivne tu poslední.“ Obyvatele Moravy potom popisoval jako velmi naivní a důvěřivé, protože podle jeho slov, když nešídí oni sami, nemůže ani nikdo šidit je. Pro každého je navíc jeho kraj či ves jako rodina, ale „nevraživost se dědí z generace na generaci.“ Po tomto úvodu začne autor vyprávět příběh o hostinském Vávrovi, který se zadlužil, právě proto, že byl naivní a důvěřivý.

Roku 1893 publikoval v *Lumíru* svoji povídku *Havran*²⁷⁰ s podtitulem *Ze vzrušených chvil* Josef Karel Šlejhar. Próza, kterou zde v *Lumíru* autor představil, byla pro periodikum doposud nevídaná. Jednalo se o příběh mladého muže, jehož jméno čtenáři není známo. Duše mladíka je doslova sužována temnou trýzní. Život je plný zla a hlavní hrdina nenávidí ono zlo. Jediná část, kdy byl šťastný a kdy měl jeho život smysl, bylo dětství. Na něj také vzpomíná a pouze v tomto období neexistoval hřích či zlo. Často chodí muž ke kamennému kříži, jelikož je pro něj „symbolem všelidského utrpení.“ Když už si myslí, že našel opět radost ze života, kterou mu dala příroda, vše se zase mění, když se setkává s lidmi. Podle něj jsou lidé zodpovědní za všechno zlo na zemi. Autor se nevyhýbá detailnímu popisu situací a pocitů hlavního hrdiny. Příběh je velmi temný a pesimistický. Popisuje neschopnost muže, který měl mrtvici, vést normální život, ubližování nevinnému skupinou výtržníků či svlékání kůže z koně zaživa. Havran a jeho nepříjemný hlas je zde především symbolem utrpení hlavního hrdiny, jehož příběh nemůže skončit jinak než smrtí. Josef Karel Šlejhar přinesl se svojí

²⁶⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 10, 1888, s. 119.

²⁶⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 15, 1893, s. 169.

²⁶⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 4, 1893, s. 37.

²⁷⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 16, 1893, s. 110.

tvorbou naturalistické prvky. Do popředí stavěl autor lidské pudy, determinaci jednotlivce, tedy předurčenost, objevovaly se prvky deziluzivního vidění člověka.²⁷¹ Detailně byly v naturalistické tvorbě popsány psychické pochody, týkající se často pocitů zhnusení, viny, nenávisti, zoufalství. V námi analyzovaném období publikoval v *Lumíru* pouze jednou, ovšem pro naši práci je tato publikace jednou z těch zásadních.

V analyzovaném období do *Lumíra* přispívali také autoři Božena Kunětická, Teréza Svatová, Josef Hladík či Josef Václav Konrád. Zmínit musíme také literáta Jaroslava Golla, který přispíval především tvorbou realistickou.

Nyní si uděláme také exkurz do prózy světové, tedy překládané. Mezi překladateli byli Bedřich Frída, bratr Jaroslava Vrchlického a nejaktivnější překladatel prózy analyzovaného období, Klára Špecingrová, Josef Václav Sládek, Petr Durdík, Vilém Mrštík, Josef Hladík, Adolf Černý, Gustav Mayerhoffer, Božena Slívová či Růžena Jesenská. Překládala se potom díla z angličtiny, polštiny, francouzštiny, ruštiny, švédštiny či finštiny. Jednalo se tedy opět o velmi obsáhlou nabídku zahraniční tvorby.

Abychom si o ní udělali představu, seznámíme se opět krátce s tím, co mohli čtenáři číst. Byla to například tvorba Lva Nikolajeviče Tolstého, jehož povídka *Čím jsou lidé živi*²⁷² přeložená od Petra Durdíka vyšla v *Lumíru* roku 1886. Tato povídka dle slov samotného překladatele „vyniká jak mistrným, až biblickým slohem, tak ušlechtilou tendencí, ve kteréž obráží se filosofické stanovisko a názor světa Tolstého.“²⁷³ A právě stanovisko autora můžeme číst až skoro ke konci, kde anděl Michael říká: „Poznal jsem, že živ jest každý člověk nikoli péčí o sebe, nýbrž láskou.“ Jedná se tedy o příběh s náboženskou tematikou, který pojednává padlém andělovi. Ten poznal, že lidé jsou živi, jen pokud v sobě mají lásku. Dále byly časté také překlady ruského autora Ivana Sergejeviče Turgeněva, přičemž nejznámější z otisknuté tvorby v *Lumíru* je realistická novela Ajsa, která vyšla na pokračování. Ta pojednává o lásce mladého muže, která ovšem končí tragicky. K tragédii výrazně napomáhají právě činy hlavního hrdiny. Novelu přeložil Adolf Černý. Povídku *Výstřel do mlhy*²⁷⁴ od dánského spisovatele Jensena Petera Jacobsena, přeloženou Josefem Václavem Sládkem, měli možnost číst čtenáři *Lumíra* roku 1883. A roku 1890 byla publikována povídka

²⁷¹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. ISBN 978-808-6078-717, s. 342, 343.

²⁷² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 14, 1886, s. 215.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 16, 1884, s. 250.

francouzského prozaika Guy de Maupassanta *Mrzák*,²⁷⁵ přičemž jméno překladatele bylo neznámé. Víme jen, že měl iniciály J. E. Také próza Dostojevského se v *Lumíru* vyskytovala.

Rozhodně bychom měli zmínit také překlady Émila Zoly, čelního představitele francouzského naturalismu. Roku 1892 se v *Lumíru* objevila povídka *Moje škola*²⁷⁶ přeložená od Emila rytíře z Čenkova. Jednalo se o jeho vzpomínku z mládí, jak je u názvu uvedeno. Autor vzpomíná na jeden chlapecký ústav a popisuje nejen typy chlapců, kteří tam studovali, ale také celou školu a její hierarchii. Nebojí se kritizovat, věci pojmenovává přímo a do jisté míry v této vzpomínce také pozorujeme prvky naturalismu. Zdi jsou podle autora „prožrány rakovinou“ a „žaludek se mu zvrací při vzpomínce na tamější kuchyni.“ Autor také kritizuje společnost a chtění bohatých rodičů, aby jejich děti měly vystudované školy. Dalšími světovými autory, jejichž díla se v *Lumíru* objevila, byli také Matilda Serao, Rudyard Kipling či Perez Galdós.

Próza publikované v *Lumíru* se často zaměřovala na jedince ve společnosti, který právě její vinou nemohl dosáhnout svého snu. Kritizovala zavedené společenské požadavky a jejich dopad na konkrétní osobu. V některých prózách se objevoval požadavek na řešení problémů, v jiných se tento konflikt pouze nastínil, ale autor jej dále neřešil. Objevovat se začaly prvky naturalistické a do popředí se již v některých publikovaných dílech dostala psychologie jedince.

4.3 Ostatní rubriky

V následující kapitole se soustředíme na ostatní rubriky, které se v *Lumíru* objevovaly. I v tomto případě se jejich název velmi často měnil, a to právě dle jejich obsahu v daném roce. Hovoříme o dvou rubrikách, jen zřídka se objevila také rubrika třetí.

Nejprve uděláme exkurs do rubriky *Články*, někdy také *Studie a články různé*, *Články a pojednání*, *Články a úvahy* či *Články různé*. Ještě jednou ale musíme podotknout, že rubrika měla svůj název po celý rok a změna názvu se týkala pouze určitého roku. V rubrice se hojně vyskytovaly články a črty cestopisné, různé studie o hudbě, lékařství, historii či různých národních jazycích. Časté byly také životopisné

²⁷⁵ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 18, 1890, s. 303.

²⁷⁶ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 20, 1892, s. 318.

články, jako například článek z roku 1884 *K životopisu Bedřicha Smetany*²⁷⁷ od Václava Zeleného publikovaný na pokračování. Šíře témat článků byla ale opravdu nevídaná. Publikující nabízeli čtenářům široké spektrum témat. Ti měli možnost číst články jako *Droby z psychologie zvířat*²⁷⁸ od Františka Klapálka, *Trpasličí plemena lidská*²⁷⁹, *Ženy a milenky umělců*²⁸⁰ či *Židovská reminiscence*.²⁸¹ Zajímavé je, že jedním z příspěvkatelů do této rubriky byl také Tomáš Garrigue Masaryk. Ten publikoval v roce 1884 článek na pokračování *O studiu děl básnických*.²⁸² Autor si pokládá různé otázky, jako například: „*Co jest charakteristikou uměleckého díla a básnického zvláště?*“, a snaží se na ně odpovědět. Dílo je v článku pojato především abstraktně a je nám nabídnut nový pohled na tuto problematiku.

Další rubrika nesla střídavě název *Úvahy literární atd. Drobné črty feuilleuini, Zprávy a literární úvahy, Články drobné, Literární úvahy, Články poučné původní* či *Články poučné přeložené*. Zde se názvy v mnohých případech lišily a nemůžeme říct, že bychom mluvili pouze o jedné rubrice, spíše o střídání se rubrik v daných číslech *Lumíra*. Mnohdy také vyšla samostatně třetí rubrika *Feulletoiny*. V těchto rubrikách opět vycházely články široce zaměřené, různé úvahy, ale také povídky, básně či idylly. Často také kritiky a recenze na právě vydaná díla nejen v našem prostředí. Pro nás nejzajímavější z těchto recenzí je zřejmě ta s názvem *Kuře melancholik*.²⁸³ Samotný název již napovídá, že se bude jednat o recenzi na dílo Karla Josefa Šlejhara *Kuře melancholik*. Článek vyšel roku 1890 a autor byl anonymní. Kritika byla ovšem velice pozitivní, což můžeme doložit následujícím citátem: „Koncepce vylíčení situací a nálad přírodních, charakteristika osob, obratnost a síla výrazu a vypořádání jistých subtilních stránek a poměrů a jisté, abych řekl, probuzení a oživení každyčké kouta líčené scenerie jsou vynikající stránky tohoto „dětského románu.“ *Kuře melancholik* je románem naturalistickým, a tudíž se jedná o prózu ovlivněnou modernou. Autor velice živě popisuje všechny detaily umírání malého chlapce a celá koncepce díla byla do dané doby v podstatě nevídaná.

²⁷⁷ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 32, 1884, s. 497.

²⁷⁸ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 4, 1886, s. 57.

²⁷⁹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 5, 1889, s. 57.

²⁸⁰ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 14, 1890, s. 163.

²⁸¹ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 11, 1890, s. 124.

²⁸² *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 17, 1884, s. 266.

²⁸³ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 9, 1890, s. 108.

Co musíme také zdůraznit, je humor. V *Lumíru* nešlo jen o potřebu poučit, ale také částečně pobavit. Právě této tendence si můžeme povšimnout ve fejetonech. Tento humor sloužil především k odlehčení a lidé si měli u podobných článků zjevně odpočinout. V *Lumíru* se již v námi analyzovaném období neobjevovaly žádné zprávy z venkova či měst, jak tomu bylo především za redakce F. B. Mikovce. Periodikum se již výhradně soustředilo na příspěvky literární a tento charakter si udržel až do konce své existence.

5 Období následující

Udělejme si nyní ještě krátký exkurz do období, které bezprostředně následovalo námi analyzovanému. Postupná změna, kterou jsme se snažili zaznamenat, samozřejmě nabírala na intenzitě a nástup moderny byl svým způsobem potvrzen vydáním *manifestu České moderny* roku 1895. Především od tohoto roku byly již nové tendence v literatuře zjevné a v *Lumíru* se stále více uplatňovaly. Právě *Lumír* platil totiž za své dlouhé existence za útočiště pro nové generace autorů.

Převážně své sonety publikoval v *Lumíru* i nadále Jaroslav Vrchlický a v podobném duchu jako Vrchlický psal svoji poezii také Jan Červenka. Josef Václav Sládek, Julius Zeyer či Antonín Klášterský do *Lumíra* také nadále přispívali. Nově ale začal na konci let devadesátých publikovat autor symbolistické poezie Otakar Březina. Například v básni *Jsem jako strom v bouři*²⁸⁴ básník výrazně posílil hudebnost veršů, které měly rozvíjet čtenářskou představivost. Impresionistickou tvorbu publikoval v *Lumíru* i nadále František Xaver Svoboda a roku 1900 začal do *Lumíru* přispívat také Viktor Dyk svojí poezií i prózou. Tento představitel tzv. *anarchistických buřičů* již charakter *Lumíru* ovlivnil jednoznačně. Do generace buřičů řadíme také dalšího nově přispívajícího autora Karla Tomana, který se představil svojí básní *Galantní slavnost*.²⁸⁵ Jedná se v podstatě o elegii za Jaroslava Hlaváčka, verše jsou pochmurné a smutné. Z poezie byly překládány i nadále básně prokletých básníků Baudelaira či Verlaina. Časté byly také překlady básníků romantických.

Próza nabízela čtenářům naturalistická díla Josefa Karla Šlejhara či realistickou tvorbou Aloise i Viléma Mrštíků. Poprvé se zde objevil Ignát Herrmann, jehož tvorba vykazuje prvky naturalistické, či Vlasta Pittnerová a otisknuta byla také tvorba Jaroslava Hlaváčka. Co se týče překladové tvorby, mohli číst čtenáři *Lumíra* například překlady her Antona Pavloviče Čechova, tvorbu Adama Mickievicze či Heinricha Heineho.

²⁸⁴ *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1, 1898, s. 6.

²⁸⁵ *Lumír: časopis pro literaturu a umění*. Praha: J. Otto, 27, 1898, s. 57

Závěr

Cílem této práce byla analýza časopisu *Lumír* pod vlivem nastupující moderny. Pro tuto analýzu bylo ovšem podstatné znát fakta z předcházejících období existence periodika. Ferdinand Břetislav Mikovec nastolil jako zakladatel a první hlavní redaktor určitý standard, podle nějž se snažili časopis řídit i jeho následovníci. Ti chtěli čtenáře obohatit o nové znalosti nejen z oblasti české a světové literatury, ale také z jiných oblastí. Hovoříme například o vědě, architektuře, lékařství apod. Tato tendence se v největší míře projevila za redakce Josefa Václava Sládka a nejvíce se o ni zasloužili především představitelé májovců. Právě jim sloužil po roce 1858 *Lumír* k publikování jejich tvorby.

V počáteční fázi existence časopisu a dále také za Mikovcova vedení byly publikovány nejen povídky, romány či novely, ale častý byl žánr pověsti, který z časopisu postupně vymizel, a v námi analyzovaném období se již tento žánr skoro vůbec neuplatnil. Za redakce Mikovcovy bylo navíc publikování prózy a poezie značně redukováno a více prostoru zaujímal především články, studie, úvahy a fejetony, což se také změnilo za pozdější Sládkovy redakce.

V oblasti poezie došlo od Mikovce ke Sládkovi také k určitému posunu. V čele se Sládkem a Vrchlickým totiž začali *lumírovci* hlásat motto „*umění pro umění*“ a stali se čelními představiteli českého parnasismu. Do poezie otisknuté v *Lumíru* se začalo dostávat více poetismů, básnický jazyk byl obohacen také o mnoho tropů a figur. Nejvíce se uplatňovala forma balady a sonetu. Dříve častá vlastenecká poezie také ustupovala a v analyzovaném období převládala především ta přírodní, lyrická a intimní. Ovšem rozhodně nemůžeme hovořit o stejné přírodní, lyrické a intimní lyrice, jak tomu bylo za vedení Mikovcova či dřívějšího Sládkova. V popisech přírody se najednou odrážejí emoce a pocity lyrického subjektu, člověk nachází v přírodě únik z maloměsta či města. Rovněž je patrná konkretizace, jde o konkrétní emoce, konkrétní krajinu či přírodu. Tento typ lyrismu se projevili především ve tvorbě Antonína Sovy či Františka Xavera Svobody. Nejde již o vykreslení něčeho monumentálního, velkého, ale naopak o zachycení prchavého okamžiku, o pouhou vzpomínku či myšlenku.

Objevila se také lyrika politická, která kritizovala nejen soudobou společnost, ale také ostatní umělce, se kterými autor mnohdy nesympatizoval. Blížící se přelom století byl ve znamení mnoha změn, které se literátům často nelíbily, a ve své tvorbě to dávali patřičně najevo. Význam pro nás má také překladová poezie, ve které se

objevovala tvorba prokletých básníků a jiných autorů, kteří byli ovlivněni moderními nově nastupujícími literárními směry. Jednalo se především o *symbolismus* a *impresionismus*. Básně se stávaly čtenářsky náročnější a čtenář byl nucen více se nad jejich vyzněním zamýšlet.

Raná existence *Lumíra* byla výrazně ovlivněna romantismem a později také realismem. Prozaické útvary často zachycovaly výjevy historické, nebo se odehrávaly na vesnici a jejich hlavním požadavkem bylo především zachycovat každodenní život. Pokud ale odkážeme na námi analyzované období, zjistíme, že také v próze se utvořily určité nové tendence. Autoři začali být více kritičtí ke společnosti, požadovali řešení konfliktů, obviňovali společnost za osud jedince. A objevily se také prvky naturalistické, především zásluhou K. J. Šlejhara. Estetická funkce literatury byla výrazně posílena a význam této funkce byl také do jisté míry posunut. Autoři se nebáli skutečnosti a životní situace přímo popsat, detailně popisovali i vše ošklivé, příběhy byly pesimističtější. To mohlo být způsobeno také tím, že čtenáři byly předloženy mimo jiné i pohledy do nitra hlavního hrdiny. Ten byl často trýzněn černými myšlenkami či svědomím. Najednou se do popředí dostala také psychologie postav a nejednalo se pouze o postavy černobílé.

Při nahlédnutí do dalších čísel *Lumíra* po roce 1893 je pronikání nových směrů do literárního života více než zjevné. Důležité je poznamenat, že v *Lumíru* došlo především během námi analyzovaného období ke koexistenci odlišných literárních generací. Svoji tvorbu publikovali v jednom čísle tak odlišní autoři jako Jaroslav Vrchlický, Antonín Sova či Otokar Březina. Právě tato skutečnost nám jen dokazuje, že separovat generace autorů v literatuře je možné pouze pro didaktické účely. Literární život je utvářen všemi, kteří se na něm podílejí (bez ohledu na generační či směrovou příslušnost) a kteří zároveň formují jeho charakter.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Krajcová Martina

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské diplomové práce: Analýza časopisu Lumír v letech 1883-1893

Název práce v angličtině:

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Jana Vraiová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2015

Počet znaků: 114 809

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 14 (+ 2 zdroje internetové)

105 periodik

Klíčová slova: časopis Lumír, analýza časopisu, moderna, literární život, lumírovci

Key words: magazine Lumír, analysis of the magazine, modern, literary life, lumírovci

Anotace:

Bakalářská diplomová práce se zaměřuje na analýzu beletristického časopisu Lumír v letech, kdy do české literatury postupně nastupovala moderna a nové literární směry. Zaměřena je především na poezii a prózu publikovanou v časopise a také na nové literární tendence odrážející se v této publikované tvorbě. Část práce se věnuje také menší analýze časopisu od počátku existence až po námi analyzované období a také okolnostem, které provázely celou existenci časopisu. V rámci práce jsou představeni také literáti, kteří se vystřídali na pozici hlavního redaktora během celé existence Lumíra.

Anotace v angličtině:

This thesis focuses on the analysis of the fictional magazine Lumír in years when in Czech literature gradually penetrated modern and new literary trends. Attention was focused on poetry and prose published in the magazine and on the new literary trends reflected in the published work. Part of the work was also paid less analysis of the magazine since its inception until we analyzed period and circumstances surrounding the entire existence of the magazine. In this work, we also met people who were replaced as chief editor during the entire existence Lumir.

Resumé

This work focuses on the analysis of the magazine *Lumír* the years 1883-1893, and so in the period of gradual penetration of modern in literature.

In the theoretical part we have familiarised with the circumstances that surrounded the creation of the magazine that we analysed. After that, we have introduced some of his predecessors and contemporaries. In the following section we put all development phases of *Lumír*. They are divided by a chief editors, who edited the magazine. Shortly, we focused on fighting of *lumírovci* with other literary personalities as *Almanac Ruch*, who is *lumírovci* also significantly related. Shortly, we focused on discord between *lumírovci* and other literary personalities. We approached also *Ruch Almanac*, which is also associated with *lumírovci*. Next followed characteristic of modernist movements. The typical signs we have given for the following practical part.

In the practical part, we have been devoted to the analysis itself. First we did a shorter analysis period 1851-1882. This analysis, we introduced mainly for the following comparisons. In the analysis period 1883-1893 we focused primarily poetry and prose published in *Lumír*. In imprinted creation, we noticed especially new literary trends and features.

The result of our work indicates that the new emerging trends in literature were also reflected on the characteristics of the magazine *Lumír*. The benefit for us is finding out that in one periodical appeared formation of two different generations. This finding is evidence that these generations complement each other and can not in any way be separated.

Seznam literatury

Prameny

Periodika

Lumír. Praha: K. Jeřábková, 1851-1865

Lumír: časopis zábavný a poučný. Praha: J.V. Sládek, 1873-1900

Lumír: časopis pro literaturu a umění. Praha: J. Otto, 1898

Internetový článek

ŠIMONKOVÁ, Aneta. *Víte, kdo byl R. E. Jamot?* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.webmagazin.cz/index.php?type=all&id=6908>

Studie – internetový zdroj

PEŠAT, Zdeněk. *Místo Sládkova Lumíru v rozvoji české literatury i ve sporech devadesátých let*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/1988/PCMK/11.pdf>

Odborná literatura

Dějiny české literatury III. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1961. 684 s. ISBN neuvedeno.

Dějiny české literatury IV. 1. vyd. Editor Eva Strohsová, Jan Mukařovský, Zdeněk Pešat. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

FORST VĽ. Et al.: Univerzita Karlova. Filologická fakulta. *Česká literatura druhé poloviny XIX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 275 s.

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007, 370 s. ISBN 978-808-6078-717

CHALUPNÝ, Emanuel. *Josef Václav Sládek a lumírovská doba české literatury*. Praha: Borový, 1916. 144 s.

KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 567 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2034-5. Str.

MED, Jaroslav. *Viktor Dyk*. Vyd. 1. Praha, 1988.

MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. *Ferdinand Břetislav Mikovec - Pražská Thálie kolem 1850: česká literatura devatenáctého století*. Vyd. 1. Překlad Veronika Dudková. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2010, 587 s. České divadlo, sv. 6. ISBN 978-807-0082-478

NOVÁK, Arne. *Ruchovci a Lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*. Praha: František Borový, 1938. 69 - [II] s. Postavy a dílo; sv. 16-17

NÜNNING, Ansgar, ed., Trávníček, Jiří, ed. a Holý, Jiří, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. 912 s. ISBN 80-7294-170-4.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7.

STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Čes. akademie, 1915]. 152 s. Rozpravy Čes. akademie; Tř. III, 40.

SVOZIL, Bohumil: *Česká básnická moderna: poezie z konce 19. století*. Vyd. 1. V Praze: Československý spisovatel, 1987. 279 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada (Československý spisovatel).